जनस्वास्थ्य सेवा नियमावली, २०७७

नेपाल राजपत्रमा प्रकाशिति मिति

२०७७/०६/०५

जनस्वास्थ्य सेवा ऐन, २०७५ को दफा ६३ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी नेपाल सरकारले देहायका नियमहरु बनाएको छ ।

परिच्छेद–१

प्रारम्भिक

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भः** (१) यी नियमहरुको नाम "जनस्वास्थ्य सेवा नियमावली, २०७७" रहेको छ ।

(२) यो नियमावली तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ।

२. **परिभाषाः** विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस नियमावलीमा,-

(क) "अस्पताल" भन्नाले बिरामी भर्ना गरी चिकित्सकद्वारा स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने स्वास्थ्य संस्था सम्झनु पर्छ।

(ख) "आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र" भन्नाले आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने सरकारी स्वास्थ्य संस्था सम्झनु पर्छ।

(ग) "ऐन" भन्नाले जनस्वास्थ्य सेवा ऐन, २०७५ सम्झनु पर्छ।

परिच्छेद–२

स्वास्थ्य सेवा

३. **आधारभूत स्वास्थ्य सेवाः** प्रत्येक नागरिकलाई ऐनको दफा ३ को उपदफा (४) बमोजिमका शीर्षक अन्तर्गतका अनुसूची-१ मा उल्लेख भए बमोजिमका आधारभूत स्वास्थ्य सेवाहरु प्रत्येक आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र तथा नेपाल सरकार, प्रदेश

नेपाल कानून आयोग

सरकार र स्थानीय तहबाट तोकिएको स्वास्थ्य संस्थाबाट निःशुल्क रुपमा प्रदान गरिनेछ।

४. **आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा:** (१) आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा अनुसूची-२ मा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ।

(२) आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र र आधारभूत अस्पतालले कम्तीमा अनुसूची-२ मा उल्लेख भए बमोजिमको सामान्य आकस्मिक अवस्थाका स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

(३) जनरल अस्पताल, विशेषज्ञ अस्पताल, विशिष्टीकृत अस्पताल, स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान अन्तर्गतका शिक्षण अस्पताल तथा अन्य शिक्षण अस्पतालले अनुसूची-२ मा उल्लेख भए बमोजिमका आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

(४) आयुर्वेद सेवा केन्द्र, विशेषज्ञ आयुर्वेद अस्पताल र होमियोप्याथी अस्पतालले सम्बन्धित चिकित्सा पद्धति बमोजिमका आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

(५) स्वास्थ्य संस्थाले यस नियम बमोजिमको आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा चौबीसै घण्टा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

(६) आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउँदा बिरामीको रोगको गाम्भीर्यताको आधारमा प्राथमिकता दिई उपचार गर्नु पर्नेछ।

(७) स्वास्थ्य संस्थाले आकस्मिक स्वास्थ्य सेवाका लागि आएका बिरामीलाई आवश्यक पर्ने सबै आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा आफ्नो स्वास्थ्य संस्थामा उपलब्ध नभएमा उपलब्ध भएसम्मको आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा तत्काल प्रदान गरी थप उपचारको लागि कारण खोली त्यस्तो सेवा उपलब्ध हुन सक्ने सबैभन्दा पायक पर्ने अन्य स्वास्थ्य संस्थामा तत्काल प्रेषण गर्नु पर्नेछ।

(८) प्रत्येक स्वास्थ्य संस्थाले आफ्नो संस्थामा आएका बिरामीलाई तत्काल आकस्मिक सेवा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ र सो को लागि आवश्यक भएमा बिरामीलाई अस्पतालमा भर्ना गर्नु पर्नेछ।

नेपाल कानून आयोग

(९) यस नियममा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि आकस्मिक स्वास्थ्य सेवाका बिरामीलाई उपचार गर्दा लाग्ने खर्च कुनै कारणले बिरामीले तत्काल बुझाउन नसक्ने भएमा त्यस्ता बिरामीलाई समेत आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

(१०) यस नियम बमोजिम आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउँदा लागेको खर्च ऐनको दफा ४ बमोजिम व्यहोर्नु पर्नेछ।

५. **विशेषज्ञ र विशिष्टिकृत सेवाः** (१) विशेषज्ञ सेवा अनुसूची–३ मा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ।

(२) उपनियम (१) बमोजिमको सेवा चिकित्सा विज्ञान सम्बन्धी विषयमा स्नातकोत्तर तह वा सो सरहको उपाधि प्राप्त गरी सम्बन्धित परिषद्मा विशेषज्ञको रुपमा दर्ता भएको चिकित्सकद्वारा प्रदान गरिनेछ।

(३) विशिष्टिकृत सेवा अनुसूची–४ मा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ।

(४) उपनियम (३) बमोजिमको सेवा चिकित्सा विज्ञान सम्बन्धी विषयमा स्नातकोत्तर तहभन्दा माथिको शैक्षिक उपाधि प्राप्त गरी सम्बन्धित परिषद्मा विशेषज्ञको रुपमा दर्ता भएको तथा प्रचलित कानून बमोजिम उच्च विशेषज्ञता हासिल गरेका चिकित्सकद्वारा प्रदान गरिनेछ।

(५) मन्त्रालय वा प्रदेश सरकारले दूर चिकित्सा (टेलीमेडिसिन) मार्फत विशेषज्ञ सेवा उपलब्ध गराउन सक्नेछ।

(६) नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार वा स्थानीय तहले घुम्ती शिविर मार्फत समेत विशेषज्ञ सेवा उपलब्ध गराउन सक्ने छन्।

(७) घुम्ती शिविर मार्फत विशेषज्ञ सेवा सञ्चालन गर्न चाहने स्वास्थ्य संस्थाले प्रदेशको स्वास्थ्य सम्बन्धी विषय हेर्ने मन्त्रालयबाट अनुमति लिई सम्बन्धित स्थानीय तहसँग समन्वय गरी त्यस्तो सेवा सञ्चालन गर्न सक्नेछ।

(८) प्रत्येक मेडिकल कलेजले मन्त्रालयले तोकेको कम्तीमा एउटा जिल्लाको जिल्लास्तरीय अस्पतालमा शल्य चिकित्सा सहितको विशेषज्ञ सेवा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

नेपाल कानून आयोग

६. **<u>प्रेषण गर्नु पर्ने:</u>** (१) ऐनको दफा ६ को उपदफा (१) बमोजिम स्वास्थ्य संस्थामा आएका बिरामीलाई आवश्यक सबै उपचार प्रदान गर्न नसकिने अवस्था भएमा आफ्नो स्वास्थ्य संस्थामा उपलब्ध भएसम्मको उपचार तत्काल प्रदान गरी थप उपचारको लागि त्यस्तो थप उपचार प्राप्त हुन सक्ने स्वास्थ्य संस्थामा प्रेषण पूर्जा सहित तत्काल प्रेषण गर्नु पर्नेछ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम प्रेषण गर्दा सबैभन्दा नजिक वा पायक पर्ने स्वास्थ्य संस्थामा गर्नु पर्नेछ।

(३) उपनियम (१) र (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि स्वास्थ्य संस्थाले बिरामी वा निजको संरक्षक वा निजलाई उपचारको लागि स्वास्थ्य संस्थामा ल्याउने व्यक्तिको लिखित सहमतिमा निजले इच्छाएको स्वास्थ्य संस्थामा प्रेषण गर्न सक्नेछ।

(४) कुनै बिरामी वा निजको संरक्षक वा निजलाई उपचारको लागि स्वास्थ्य संस्थामा ल्याउने व्यक्तिले अर्को स्वास्थ्य संस्थामा प्रेषण हुन नचाहेमा थप उपचारका लागि अन्य स्वास्थ्य संस्थामा प्रेषित गर्नु पर्नाको कारणबारे यथासम्भव सम्झाउनु पर्नेछ। त्यसरी सम्झाउँदा पनि प्रेषण हुन नचाहेमा निजको लिखित सहमति लिई आफ्नो स्वास्थ्य संस्थामा उपलब्ध भएसम्मको उपचारको व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ।

(५) यस नियम बमोजिम प्रेषण गर्दा सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्थाले आफूले उपलब्ध गराएको उपचार पद्धति समेत प्रेषण पूर्जामा खुलाउनु पर्नेछ।

(६) यस नियम बमोजिम आफ्नो स्वास्थ्य संस्थामा प्रेषण भई आएका बिरामीको रोगको गाम्भीर्यताका आधारमा प्राथमिकता दिई उपचार गर्नु पर्नेछ।

(७) उपनियम (१) बमोजिम प्रेषण भई आएको बिरामीको उपचार गरिसकेपछि प्रेषण गर्ने स्वास्थ्य संस्थालाई आफूले उपलब्ध गराएको उपचार पद्धति समेत प्रेषण पूर्जामा खुलाई पृष्ठपोषण दिनु पर्नेछ।

(८) प्रेषण गर्ने स्वास्थ्य संस्थाले प्रेषण गरिएका बिरामीको विवरण अद्यावधिक रुपमा राख्नु पर्नेछ।

नेपाल कानून आयोग

७. **सुसूचित सहमति लिनु पर्ने सेवाहरुः** (१) स्वास्थ्य संस्थाले अनुसूची-५ मा उल्लेख भए बमोजिमका सेवा उपलब्ध गराउँदा सेवाग्राहीको लिखित रुपमा सुसूचित सहमति लिनु पर्नेछ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम स्वास्थ्य संस्थाले सुसूचित सहमति लिँदा बिरामीलाई गरिने उपचार र सोको पद्धतिको बारेमा जानकारी गराउनु पर्नेछ।

८. **डिस्चार्ज (बहिर्गमन) सारांशः** स्वास्थ्य संस्थाले आफ्नो स्वास्थ्य संस्थामा भर्ना भई उपचार गराईरहेका बिरामीलाई डिस्चार्ज गर्दा अनुसूची-६ बमोजिमको डिस्चार्ज (बहिर्गमन) सारांश दिनु पर्नेछ।

परिच्छेद-३

स्वास्थ्य संस्थाको तहगत सङ्रचना, सेवाको प्रकार तथा मापदण्ड

९. **स्वास्थ्य संस्थाको तहगत सङ्रचनाः** (१) स्वास्थ्य सेवा केन्द्र, अस्पताल, शिक्षण अस्पताल, प्रयोगशाला तथा अन्य स्वास्थ्य संस्थाको तहगत सङ्रचना अनुसूची-७ बमोजिम हुनेछ।

(२) अनुसूची-७ बमोजिमका स्वास्थ्य संस्थाको भौतिक क्षमता तथा सुविधा, जनशक्ति, प्रयोगशाला, रक्तसञ्चार तथा अन्य मापदण्ड मन्त्रालयले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी तोके बमोजिम हुनेछ।

१०. **स्वास्थ्य संस्थाले उपलब्ध गराउनु पर्ने स्वास्थ्य सेवाः** अनुसूची-७ बमोजिमका स्वास्थ्य संस्थाले सोही अनुसूचीमा उल्लेख भए बमोजिमका स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

११. **स्वास्थ्य संस्था सञ्चालनको मापदण्डः** प्रत्येक स्वास्थ्य संस्थाले अनुसूची-८ मा उल्लेख भए बमोजिमका विषयमा मन्त्रालयले तोके बमोजिमको मापदण्ड पूरा गरी स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन गर्नु पर्नेछ।

परिच्छेद-४

स्वास्थ्य संस्थाको इजाजतपत्र तथा नवीकरण

१२. **इजाजतपत्र लिनु पर्नेः** (१) कसैले पनि इजाजतपत्र नलिई निजी, गैरसरकारी, सहकारी वा गैर नाफामूलक सामुदायिक स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन गर्न वा त्यस्तो संस्थाबाट स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउनु हुँदैन।

(२) अनुसूची-९ बमोजिमका स्वास्थ्य संस्थाको लागि सोही अनुसूची बमोजिमका निकायबाट इजाजतपत्र लिनु पर्नेछ।

(३) यो नियमावली प्रारम्भ हुँदाका बखत इजाजतपत्र नलिई सञ्चालनमा रहेका निजी, गैरसरकारी, सहकारी वा गैर नाफामूलक सामुदायिक स्वास्थ्य संस्थाले यो नियमावली प्रारम्भ भएको मितिले तीन महिनाभित्र इजाजतपत्रको लागि निवेदन दिनु पर्नेछ।

(४) उपनियम (२) वा (३) बमोजिम इजाजतपत्र लिन चाहने स्वास्थ्य संस्थाले अनुसूची-१० बमोजिमको ढाँचामा उपनियम (२) बमोजिमको निकायमा निवेदन दिनु पर्नेछ।

(५) उपनियम (४) बमोजिम निवेदन परेमा इजाजतपत्र दिने निकायले निवेदन दिने स्वास्थ्य संस्थाले अनुसूची-८ मा उल्लेख भए बमोजिमको मापदण्ड पूरा गरे नगरेको जाँचबुझ गरी वा गराई मापदण्ड पूरा गरेको पाइएमा अनुसूची-११ मा उल्लेख भए बमोजिमको ढाँचामा इजाजतपत्र दिन सक्नेछ।

(६) उपनियम (५) बमोजिम इजाजतपत्र दिँदा सम्बन्धित निकायले स्वास्थ्य संस्था तथा सेवा सञ्चालन सम्बन्धमा आवश्यक शर्त तोक्न सक्नेछ र त्यस्तो शर्तको पालना गर्नु सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्थाको कर्तव्य हुनेछ।

(७) उपनियम (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि यो नियमावली प्रारम्भ हुँदाका बखत कुनै निकायबाट अनुमति लिई सञ्चालनमा रहेका स्वास्थ्य संस्थाले नियम ९ बमोजिमको मापदण्ड वा नियम ११ बमोजिमको सञ्चालनको मापदण्ड पूरा गर्न समय माग गरेमा इजाजतपत्र दिने निकायले त्यस्तो स्वास्थ्य संस्थालाई औचित्य हेरी बढीमा छ महिनाको समयावधि थप गर्न सक्नेछ। सो अवधिभित्र इजाजतपत्र नलिने स्वास्थ्य संस्थाको अनुमति स्वतः खारेज हुनेछ। यसरी खारेज भएपछि त्यस्तो स्वास्थ्य संस्थाको सम्पत्ति तथा दायित्व प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ।

(८) इजाजतपत्र लिएको कुनै स्वास्थ्य संस्थाले सोभन्दा माथिल्लो तहको स्वास्थ्य संस्थाको मापदण्ड पूरा गरी सो बमोजिमको स्वास्थ्य संस्थाको इजाजतपत्र लिन चाहेमा सोही तहको स्वास्थ्य संस्थाको इजाजतपत्र लिनु पर्नेछ।

१३. **इजाजतपत्रको नवीकरणः** (१) नियम १२ बमोजिम जारी भएको इजाजतपत्र प्रत्येक पाँच वर्षमा त्यस्तो इजाजतपत्र जारी गर्ने निकायबाट नवीकरण गराउनु पर्नेछ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम इजाजतपत्र नवीकरण गर्न स्वास्थ्य संस्थाले इजाजतपत्रको अवधि समाप्त हुनुभन्दा कम्तीमा तीन महिना अघि अनुसूची-१२ बमोजिमको ढाँचामा सोही अनुसूचीमा उल्लेख भए बमोजिमका विवरण तथा कागजात संलग्न गरी निवेदन दिनु पर्नेछ।

(३) उपनियम (२) बमोजिम नवीकरणको लागि निवेदन दिएकोमा इजाजतपत्र जारी गर्ने निकायले आवश्यक जाँचबुझ गरी वा गराई अनुसूची-८ मा उल्लेख भए बमोजिमको मापदण्ड बमोजिम स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन गरेको पाइएमा इजाजतपत्रको अवधि सकिनु अघि इजाजतपत्र नवीकरण गरी दिनु पर्नेछ।

परिच्छेद-५

स्वास्थ्य संस्थाको अनुगमन तथा नियमन

१४. **स्वास्थ्य संस्थाको अनुगमन तथा नियमनः** (१) स्वास्थ्य संस्थाले ऐन तथा नियम ११ बमोजिमको सञ्चालनको मापदण्ड बमोजिम स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन गरे वा नगरेको वा सेवा प्रदान गरे वा नगरेको सम्बन्धमा नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार वा स्थानीय तहमध्ये जुन तहबाट इजाजतपत्र दिइएको हो सोही तहबाट अनुगमन तथा नियमन गर्नु पर्नेछ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम अनुगमन तथा नियमन गर्ने प्रयोजनको लागि सम्बन्धित तहले जनस्वास्थ्य निरीक्षक तोक्न सक्नेछ।

(३) उपनियम (२) बमोजिम जनस्वास्थ्य निरीक्षक तोक्दा स्वास्थ्य सेवासँग सम्बन्धित क्षेत्रमा मन्त्रालयले तोके बमोजिमको योग्यता वा अनुभव प्राप्त व्यक्तिहरुमध्येबाट तोक्नु पर्नेछ।

नेपाल कानून आयोग

(४) उपनियम (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि नेपाल सरकारबाट तोकिएको जनस्वास्थ्य निरीक्षकले प्रदेश वा स्थानीय तहबाट इजाजतपत्र लिएका स्वास्थ्य संस्थाको र प्रदेश सरकारबाट तोकिएको जनस्वास्थ्य निरीक्षकले स्थानीय तहबाट इजाजतपत्र लिएका स्वास्थ्य संस्थाको समेत अनुगमन गर्न सक्नेछ।

१५. **स्वमूल्याङ्कन प्रतिवेदन पेश गर्नु पर्ने**: प्रत्येक स्वास्थ्य संस्थाले आर्थिक वर्ष समाप्त भएको मितिले एक महिनाभित्र इजाजतपत्र प्रदान गरेको निकाय समक्ष मन्त्रालयले तोके बमोजिमको विवरण सहितको स्वमूल्याङ्कन प्रतिवेदन पेश गर्नु पर्नेछ।

१६. **मापदण्ड बमोजिम गर्न लगाउने**: जनस्वास्थ्य निरीक्षकले अनुगमनको क्रममा वा नियम १५ बमोजिमको स्वमूल्याङ्कन प्रतिवेदनको आधारमा कुनै स्वास्थ्य संस्थाले मापदण्ड बमोजिम स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन नगरेको वा सेवा प्रदान नगरेको पाइएमा सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्थालाई मापदण्ड बमोजिम गर्न आदेश दिन सक्नेछ।

१७. **कारबाहीको लागि लेखी पठाउने**: नियम १४ बमोजिम अनुगमन वा नियमनको क्रममा कुनै स्वास्थ्य संस्थाले ऐन तथा यस नियमावली बमोजिमको मापदण्ड पूरा नगरेको वा मापदण्ड बमोजिम सेवा सञ्चालन नगरेको पाइएमा जनस्वास्थ्य निरीक्षकले गुणस्तर तथा मापदण्ड कायम गर्न लगाउनु वा कारबाहीको लागि सम्बन्धित निकायमा लेखी पठाउनु पर्नेछ।

परिच्छेद-६

कोष सम्बन्धी व्यवस्था

१८. **स्वास्थ्य कोषको स्थापना र सञ्चालनः** (१) ऐनको दफा २८ बमोजिम एउटा स्वास्थ्य कोषको स्थापना हुनेछ।

(२) उपनियम (१) बमोजिमको स्वास्थ्य कोषको सञ्चालन मन्त्रालयले गर्नेछ ।

(३) स्वास्थ्य कोषको रकम आधारभूत स्वास्थ्य सेवा,औषधि उपकरण खरिद, विपन्न र असहाय उपचार कार्यक्रम तथा स्वास्थ्य बीमा जस्ता जनस्वास्थ्य सम्बन्धी स्वीकृत कार्यक्रममा खर्च गरिनेछ।

नेपाल कानून आयोग

(४) स्वास्थ्य कोषको सञ्चालन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था मन्त्रालयले तोके बमोजिम हुनेछ।

१९. **आकस्मिक स्वास्थ्य उपचार कोषको स्थापना र सञ्चालनः** (१) ऐनको दफा ३३ बमोजिम नेपाल सरकार र प्रत्येक प्रदेशमा छुट्टा छुट्टै आकस्मिक स्वास्थ्य उपचार कोषको स्थापना हुनेछ।

(२) उपनियम (१) बमोजिमको कोषमा देहाय बमोजिमको रकम रहनेछः-

(क) नेपाल सरकारबाट प्राप्त रकम,

(ख) सम्बन्धित प्रदेश सरकारले उपलब्ध गराएको रकम,

(ग) कुनै व्यक्ति, गैरसरकारी तथा निजी सङ्घ संस्थाबाट प्राप्त रकम,

(घ) विदेशी संस्था, सरकार वा अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त रकम।

(३) उपनियम (२) को खण्ड (घ) बमोजिमको रकम लिनुअघि नेपाल सरकार, अर्थ मन्त्रालयको स्वीकृति लिनु पर्नेछ।

(४) उपनियम (१) बमोजिम नेपाल सरकारबाट स्थापना भएको कोषको सञ्चालन मन्त्रालयले र प्रदेश सरकारबाट स्थापना भएको कोषको सञ्चालन सम्बन्धित प्रदेश सरकारले तोकेको निकायले गर्नेछ।

परिच्छेद–७

रक्त सञ्चार सेवा, शव परीक्षण तथा एम्बुलेन्स र शववाहन

२०. **रक्त सञ्चार सेवा सञ्चालन गर्न इजाजतपत्र लिनु पर्नेः** (१) रक्त सञ्चार सेवा सञ्चालन गर्न चाहने संस्थाले मन्त्रालयले तोकेको विवरण तथा कागजात संलग्न गरी मन्त्रालय समक्ष इजाजतपत्रको लागि निवेदन दिनु पर्नेछ।

(२) यो नियमावली प्रारम्भ हुँदाका बखत सञ्चालनमा रहेका रक्त सञ्चार केन्द्रहरुले यो नियमावली प्रारम्भ भएको तीन महिनाभित्र उपनियम (१) बमोजिम इजाजतपत्रको लागि निवेदन दिनु पर्नेछ।

नेपाल कानून आयोग

(३) उपनियम (१) वा (२) बमोजिम इजाजतपत्रको लागि निवेदन दिने संस्थाले नियम ९ तथा नियम ११ बमोजिमको सञ्चालनको मापदण्ड पूरा गरेको देखिएमा मन्त्रालयले रक्त सञ्चार सेवा सञ्चालन गर्न इजाजतपत्र दिन सक्नेछ।

(४) उपनियम (३) बमोजिम प्रदान गरिएको इजाजतपत्रको अवधि तीन बर्षको हुनेछ।

(५) यस नियम बमोजिम इजाजतपत्र प्राप्त संस्थाले इजाजतपत्रको अवधि समाप्त हुनुभन्दा कम्तीमा तीन महिना अघि इजाजतपत्र नवीकरणको लागि मन्त्रालय समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ।

(६) मन्त्रालयले उपनियम (५) बमोजिम निवेदन प्राप्त भएपछि मापदण्ड बमोजिम सञ्चालन गरे वा नगरेको जाँचबुझ गरी त्यस्तो रक्त सञ्चार सेवा सञ्चालन गर्ने संस्थाको इजाजतपत्र नवीकरण गर्न सक्नेछ।

(७) उपनियम (३) बमोजिम इजाजतपत्र प्राप्त संस्थाले अस्पतालमा रक्त सञ्चार सेवा सञ्चालन गर्न रक्त सञ्चार एकाइहरु खडा गर्न सक्नेछ।

(८) रक्त सञ्चार सेवा सञ्चालन गर्ने संस्थाले सुरक्षित रगत मात्र सङ्कलन गर्नु पर्नेछ।

(९) रक्त सञ्चार सेवा सञ्चालन गर्ने संस्थाले ऐन तथा यस नियमावली बमोजिमको मापदण्ड अनुसार रक्त सञ्चार सेवा सञ्चालन गरे वा नगरेको सम्बन्धमा मन्त्रालयले अनुगमन तथा निरीक्षण गर्नेछ।

(१०) उपनियम (९) बमोजिमको अनुगमन तथा निरीक्षणबाट कुनै रक्त सञ्चार संस्थाले ऐन तथा यस नियमावली बमोजिमको मापदण्ड अनुसार सेवा सञ्चालन गरेको नपाइएमा मन्त्रालयले त्यस्तो संस्थालाई निश्चित समय तोकी मापदण्ड पालना गराउन वा संस्थाको इजाजतपत्र खारेज गर्न सक्नेछ।

तर त्यसरी इजाजतपत्र खारेज गर्नु अघि सो संस्थालाई सफाई पेश गर्ने मौका दिनु पर्नेछ।

२१. **<u>शव परीक्षणः</u>** शव परीक्षण गर्ने चिकित्सकले मुलुकी फौजदारी कार्यविधि संहिता, २०७४ को अनुसूची-१५ बमोजिमको ढाँचामा शव परीक्षण गर्नु पर्नेछ।

नेपाल कानून आयोग

२२. **बेवारिसे शवको प्रयोगः** (१) कुनै अध्ययन अनुसन्धान गर्ने संस्थाले ऐनको दफा ३६ को उपदफा (२) बमोजिम बेवारिसे शवको अध्ययन वा अनुसन्धान गर्न चाहेमा मन्त्रालय समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ।

(२) मन्त्रालयले आवश्यक देखेमा उपनियम (१) बमोजिमको अध्ययन अनुसन्धान गर्ने संस्थालाई बेवारिसे शव हस्तान्तरण गर्न सक्नेछ।

(३) उपनियम (१) बमोजिमको अध्ययन अनुसन्धान गर्ने संस्थाले बेवारिसे शवको प्रयोगबाट चिकित्साशास्त्रको अध्ययनमा भएको उपलब्धि सम्बन्धी प्रतिवेदन मन्त्रालय समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ।

तर अध्ययन अनुसन्धानबाट प्राप्त नतिजामा बौद्धिक सम्पत्ति सम्बन्धी विषय समावेश भएमा सोको अतिक्रमण नहुने गरी मन्त्रालयले आवश्यक व्यवस्था गर्नु पर्नेछ।

२३. **एम्बुलेन्स तथा शव वाहन सेवाः** (१) मन्त्रालयले तोकेको स्वास्थ्य संस्थाले मात्र एम्बुलेन्स तथा शव वाहन सेवा सञ्चालन गर्न सक्नेछ।

(२) उपनियम (१) बमोजिमको स्वास्थ्य संस्थाले नियम ११ बमोजिम तोकिएको एम्बुलेन्स तथा शव वाहन सेवा सञ्चालन सम्बन्धी मापदण्ड पूरा गर्नु पर्नेछ।

२४. **मानव मृत्युको कारण पहिचानः** (१) स्वास्थ्य संस्थाले आफ्नो स्वास्थ्य संस्थामा उपचार गराइरहेको अवस्थामा कसैको मृत्यु भएमा त्यस्तो मृत्युको कारण पहिचान गर्नु पर्नेछ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम मृत्युको कारण पहिचान गर्न स्वास्थ्य संस्थाले विशेषज्ञको राय, परामर्श तथा प्रतिवेदन लिन सक्नेछ।

(३) उपनियम (२) बमोजिमको प्रतिवेदन समेतको आधारमा पहिचान गरिएको मृत्युको कारण समेतको लिखित अभिलेख सम्बन्धित संस्थाले राख्नु पर्नेछ।

परिच्छेद–८

जनस्वास्थ्यको संरक्षण र प्रवर्द्धन तथा आपतकालीन स्वास्थ्य सेवा र सङ्क्रमणको रोकथाम

२५. **खानेपानी, सरसफाई तथा फोहोरमैला व्यवस्थापनः** प्रत्येक स्वास्थ्य संस्थाले नियम ११ बमोजिम तोकिएको खानेपानी, सरसफाई तथा फोहोरमैला सम्बन्धी मापदण्ड पूरा गर्नु पर्नेछ।

२६. **लक्षित समूहका लागि विशेष सामाजिक सुरक्षा तथा अन्य कार्यक्रमः** (१) ऐनको दफा ४७ को उपदफा (१) बमोजिमको लक्षित समूहका लागि दिइने स्वास्थ्य सेवा, सुविधा तथा प्रक्रिया नेपाल सरकारले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम लक्षित समूहका लागि निर्धारण गरिएको स्वास्थ्य सेवा तथा सुविधा प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तह मार्फत उपलब्ध गराइनेछ।

(३) उपनियम (२) को प्रयोजनको लागि प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहलाई नेपाल सरकारले आवश्यक सहयोग गर्नेछ।

२७. **आपतकालीन स्वास्थ्य सेवाको व्यवस्थापनः** (१) ऐनको दफा ४८ को उपदफा (१) बमोजिमको आपतकालीन अवस्थामा तत्कालै स्वास्थ्य सेवाको व्यवस्थापनका लागि मन्त्रालयले द्रुत प्रतिकार्य टोली र आपतकालीन चिकित्सकीय समूह परिचालन गर्नेछ।

(२) उपनियम (१) बमोजिमको द्रुत प्रतिकार्य टोली र आपतकालीन चिकित्सकीय समूहको काम, कर्तव्य, अधिकार तथा कार्यविधि मन्त्रालयले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ।

(३) आपतकालीन उपचारका लागि सरकारी, गैरसरकारी, निजी, सहकारी, गैर नाफामूलक सामुदायिक, शिक्षण अस्पताल तथा अन्य स्वास्थ्य संस्थाले आफ्नो संस्थामा पर्याप्त पूर्वाधार तथा सुविधाको व्यवस्था गरी आपतकालीन स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ।

(४) सङ्क्रामक रोगको महामारी, कीट, सूक्ष्म जिवाणु आतङ्क, आकस्मिक वा अप्रत्यासित कारणबाट विपद्को अवस्था सृजना भएमा ऐनको दफा ४८ को उपदफा (४) बमोजिम नेपाल सरकार, सम्बन्धित प्रदेश सरकार र स्थानीय तहले आवश्यक आदेश जारी गरी जनस्वास्थ्य विपद् अवस्था घोषणा गर्न सक्नेछ।

(५) उपनियम (४) बमोजिम जनस्वास्थ्य विपद् अवस्था घोषणा भएमा नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार वा स्थानीय तहले जुनसुकै बखत गैरसरकारी, निजी, सहकारी, गैर

नेपाल कानून आयोग

नाफामूलक सामुदायिक शिक्षण अस्पताल वा अन्य स्वास्थ्य संस्थालाई आवश्यक निर्देशन दिन, सञ्चालन गर्न, त्यस्तो स्वास्थ्य संस्थाबाट सम्बन्धित स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गर्न लगाउन, स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत स्वास्थ्यकर्मीलाई परिचालन गर्न वा त्यस्तो स्वास्थ्य संस्था नियन्त्रणमा लिई सञ्चालन गर्न वा गराउन सक्नेछ।

(६) उपनियम (५) बमोजिम कुनै स्वास्थ्य संस्थालाई नियन्त्रणमा लिएकोमा त्यस्तो स्वास्थ्य संस्थाको सञ्चालन उपनियम (४) बमोजिम जनस्वास्थ्य विपद् घोषणा गर्ने सम्बन्धित सरकार वा तहले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ।

(७) यस नियम बमोजिम आपतकालिन स्वास्थ्य सेवा व्यवस्थापन गर्न वा जनस्वास्थ्य विपद्को अवस्थामा सम्बन्धित सरकार वा तहले कुनै पनि स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत स्वास्थ्यकर्मीलाई आवश्यकता अनुसारको स्वास्थ्य संस्था वा क्षेत्रमा खटाउन सक्नेछ।

(८) कुनै प्रदेश सरकार वा स्थानीय तहले उपनियम (४) बमोजिम जनस्वास्थ्य विपद अवस्था घोषणा गरेकोमा सो प्रदेश वा स्थानीय तहमा उपलब्ध स्वास्थ्यकर्मी नपुग भएमा स्थानीय तहले प्रदेश तथा नेपाल सरकारसँग र प्रदेश सरकारले नेपाल सरकारसँग थप स्वास्थ्यकर्मी माग गर्न सक्नेछ र त्यसरी माग भएमा नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारले आफू अन्तर्गत कार्यरत जनशक्तिलाई त्यस्तो जनस्वास्थ्य विपद् क्षेत्रमा खटाउनेछ।

(९) यस नियममा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि उपनियम (४) बमोजिमको अवस्था नरहेमा नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार वा स्थानीय तहले आवश्यक आदेश जारी गरी जुनसुकै बखत त्यस्तो जनस्वास्थ्य विपद् अवस्था घोषणा फिर्ता लिन सक्नेछ।

२८. **<u>सङ्क्रामक रोगको व्यवस्थापनः</u>** (१) सङ्क्रामक रोगको बिरामी पहिचान भएमा सम्बन्धित व्यक्तिले सोको जानकारी तत्काल सम्बन्धित स्थानीय तह, प्रदेश सरकार वा मन्त्रालयलाई दिनु पर्नेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम जानकारी प्राप्त भएकोमा सङ्क्रामक रोगको रोकथामको लागी सम्बन्धित प्रदेश सरकार वा स्थानीय तहबाट सम्भव नहुने भएमा मन्त्रालयले तत्काल द्रुत प्रतिकार्य टोली खटाई रोग नियन्त्रण गर्नु पर्नेछ।

(३) सङ्क्रामक रोगको रोकथामको लागि सम्बन्धित सरकारले देहाय बमोजिम गर्न सक्नेछः-

(क) स्वास्थ्य संस्था तथा स्वास्थ्यकर्मी परिचालन गर्न,

(ख) सङ्क्रामक रोगको उपचारको लागि छुट्टै डेडिकेटेड अस्पताल तोक्न,

(ग) सार्वजनिक भवन तथा स्थल प्रयोग गर्न,

(घ) सङ्क्रामक रोग लागेको वा रोग लागेको शंका लागेको व्यक्तिको रोगको अन्वेषण गर्न,

(ङ) सङ्क्रमणको स्रोतबाट नमूना सङ्कलन गर्न वा नष्ट गर्न,

(च) सङक्रमित व्यक्तिलाई खोप लगाउन तथा अन्य उपचार गर्न,

(छ) सङ्क्रमण हुन सक्ने सम्भावित व्यक्तिहरुलाई क्वारेन्टिनमा राख्न,

(ज) कुनै विशेष ठाउँमा निश्चित समयको लागि छुट्टै (आइसोलेसन) राखी उपचार गर्न।

(४) उपनियम (३) को खण्ड (घ), (ङ), (च), (छ) र (ज) बमोजिमको अवस्थामा नियम ७ बमोजिम सम्बन्धित व्यक्तिको सुसूचित सहमति आवश्यक पर्ने छैन।

(५) सङ्क्रामक रोगको प्रकोपको प्रकृति, लक्षण, रोकथाम र नियन्त्रण तथा अन्य आवश्यक सूचनाहरु मन्त्रालय, सम्बन्धित प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहले समय समयमा सार्वजनिक सूचना प्रकाशन गरी जानकारी गराउनु पर्नेछ।

(६) सङ्क्रामक रोगको रोकथाम, नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन गर्न मन्त्रालय, सम्बन्धित प्रदेश सरकार वा स्थानीय तहले सार्वजनिक सूचना प्रकाशन गरी आवश्यकता अनुसार आदेश जारी गर्न सक्नेछ र त्यस्तो आदेशको पालना गर्नु सम्बन्धित सबैको कर्तव्य हुनेछ ।

(७) स्वास्थ्यकर्मी तथा कर्मचारीलाई उपचारको क्रममा सङ्क्रमण हुनबाट रोक्न वा अन्य कुनै कारणबाट रोगको सङ्क्रमण हुन नदिन सरकारी स्वास्थ्य संस्थाको हकमा सम्बन्धित संस्थाको प्रमुखले र अन्य स्वास्थ्य संस्थाको हकमा व्यवस्थापकले देहाय बमोजिमको उपाय अवलम्बन गर्नु पर्नेछः-

(क) स्वास्थ्यकर्मी तथा बिरामीको सम्पर्कमा आउने सबै कर्मचारीलाई रोगको सङ्क्रमण रोकथामको लागि आवश्यक खोप दिने,

(ख) सङ्क्रामक रोगको जैविक नमूना सङ्कलन र परीक्षण गर्ने काम गर्ने व्यक्तिले सङ्क्रमण रोकथाम तथा नियन्त्रणका उपाय अनिवार्य रुपमा अवलम्बन गर्ने,

(ग) विकिरणयुक्त उपकरणमा काम गर्ने कर्मचारीलाई विकिरण रोक्ने सामग्री तथा सङ्रचना उपलब्ध गराउने,

(घ) गर्भवती स्वास्थ्यकर्मीलाई विकिरणयुक्त तथा कुनै खास सङ्क्रमण वा जोखिमयुक्त कार्यमा नलगाउने,

(ङ) कुनै खास सङ्क्रमण वा जोखिमबाट कर्मचारीलाई जोगाउन व्यक्तिगत सुरक्षाका साधन तथा कुनै खास उपाय अवलम्बन गर्नु पर्ने भए सोको प्रबन्ध गर्ने।

परिच्छेद–९

विविध

२९. **उजूरी गर्न सक्नेः** (१) ऐनको दफा १८ बमोजिम उपचारको क्रममा कुनै बिरामीको स्वास्थ्यमा थप जटिलता देखा परेमा वा उपचारको प्रक्रियामा निजलाई कुनै आशङ्का भएमा सोही व्यहोरा खुलाई देहायका पदाधिकारी समक्ष बिरामी वा संरक्षक वा निजलाई उपचार गराउन ल्याउने व्यक्तिले लिखित रुपमा उजूरी गर्न सक्नेछः-

(क) स्वास्थ्य संस्थाको प्रमुख बाहेकका अन्य स्वास्थ्यकर्मीले उपचार गरेको भए सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्थाको प्रमुख समक्ष,

(ख) स्वास्थ्य संस्थाको प्रमुखले उपचार गरेको भए सो स्वास्थ्य संस्थाभन्दा माथिल्लो स्वास्थ्य संस्थाको प्रमुख समक्ष।

(२) उपनियम (१) बमोजिम उजूरी परेकोमा सम्बन्धित अधिकारीले तत्काल सम्बन्धित स्वास्थ्यकर्मी वा स्वास्थ्य प्रमुखसँग बुझी आवश्यक जाँचबुझ गर्नु पर्नेछ।

(३) उपनियम (२) बमोजिम जाँचबुझ गर्दा उजूरीमा उल्लेख भएको व्यहोरा साँचो देखिएमा उपनियम (१) बमोजिमको अधिकारीले त्यस्तो बिरामीको उपचारको लागि

कुनै अर्को स्वास्थ्य संस्था वा स्वास्थ्यकर्मी समक्ष वा सोही स्वास्थ्य संस्थाको अर्को स्वास्थ्यकर्मी समक्ष उपचारको लागि पठाउन सक्नेछ।

(४) उपनियम (२) बमोजिमको जाँचबुझको क्रममा ऐन वा यस नियमावली विपरीतको काम भए गरेको देखिएमा उपनियम (१) बमोजिमको अधिकारीले त्यस्तो स्वास्थ्यकर्मी वा स्वास्थ्य प्रमुखलाई कारबाहीको लागि सम्बन्धित निकाय समक्ष लेखी पठाउनु पर्नेछ।

३०. **निर्णय गर्ने अधिकार:** ऐनको दफा १४ को उपदफा (२) को खण्ड (ग) को प्रयोजनको लागि जनस्वास्थ्यमा गम्भीर असर पर्ने वा नपर्ने विषयमा निर्णय गर्ने अधिकार सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्थाको प्रमुखलाई हुनेछ।

३१. **क्षतिपूर्तिको रकम निर्धारण:** ऐनको दफा ५७ को उपदफा (२) बमोजिम मर्का पर्न गएको पक्षलाई कसूरदारबाट भराइने क्षतिपूर्ति निर्धारणका आधार तथा अन्य व्यवस्था अपराध पीडितलाई क्षतिपूर्ति दिने सम्बन्धी प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ।

३२. **औषधिको भण्डारण तथा बिक्रि वितरण:** (१) औषधि बिक्रेताले प्रचलित कानून बमोजिम औषधिको भण्डारण गर्नु पर्नेछ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम औषधि भण्डारण गर्दा त्यस्तो औषधिको गुणस्तर कायम रहने प्रबन्ध मिलाउनु पर्नेछ।

३३. **अभिलेख राख्ने:** स्वास्थ्य संस्थाले आफ्नो स्वास्थ्य संस्थाबाट सेवा लिएका सेवाग्राहीको व्यक्तिगत विवरण, स्वास्थ्य सम्बन्धी अवस्था, निदान तथा उपचारसँग सम्बन्धित विवरणको छुट्टाछुट्टै अभिलेख बनाई राख्नु पर्नेछ।

३४. **अनुसूचीमा हेरफेर वा थपघट:** नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी अनुसूचीमा आवश्यक हेरफेर वा थपघट गर्न सक्नेछ।

नेपाल कानून आयोग

अनुसूची-१

(नियम ३ सँग सम्बन्धित)

आधारभूत स्वास्थ्य सेवा

(१) खोप सेवाः

बालबालिकाको लागि खोप सेवा	बि.सि.जि (BCG), पोलियो खोप (Injectable and Oral), निमोकोकल (Pneumococcal), डिपिटी (DPT), हिब (Hib), हेपाटाइटीस बी. (HepatitisB), दादुरा-रुबेला (Measles-Rubella), जापनिज इन्सेफलाइटिस (Japanese encephalitis), रोटा भाइरसको खोप (Rotavirus Vaccine)
गर्भवती महिला तथा प्रजनन उमेरका महिलाको लागि खोप सेवा	• धनुष्टङ्कार तथा भ्यागुते रोग विरुद्ध खोप (Tetanus and diphtheria/Td vaccine) • Human Papillomavirus (HPV) vaccines

(२) एकीकृत नवजात शिशु तथा बालरोग व्यवस्थापन, पोषण सेवा, गर्भवती, प्रसव तथा सुत्केरी सेवा, परिवार नियोजन, गर्भपतन तथा प्रजनन स्वास्थ्य जस्ता मातृ, नवजात शिशु तथा बाल स्वास्थ्य सेवाः

(क) नवजात शिशु तथा बालरोग व्यवस्थापनः

नवजात शिशु तथा बालरोग व्यवस्थापन सेवा	दुई महिनासम्मको शिशुको स्याहार तथा उपचार देहाय बमोजिमका अवस्था भएका नवजात शिशुहरूको स्तरीय उपचार पद्धति अनुसार आधारभूत सेवा प्रदान गर्नुपर्नेः- • नवजात सङ्क्रमण (neonatal sepsis) • निसास्सिएको नवजात शिशु (Birth asphyxia) • शिताङ्ग (hypothermia) • कमलपित्त (jaundice)

	• कम जन्मतौल (Low birth weight) • समय नपुगी जन्मेका (Premature birth) • स्तनपान तथा खुवाउने सम्बन्धी समस्या (Feeding Problems) • नाभी सम्बन्धी समस्या • रगतमा ग्लुकोजको कमी • जन्मजात विकलाङ्गता (Birth defect)
	<u>दुई महिना देखि पाँच बर्षसम्मका बालबालिकाको स्याहार तथा उपचार</u> देहाय बमोजिमको अवस्थामा प्रचलित उपचार पद्धति अनुसार आधारभूत सेवाहरू प्रदान गर्नु पर्नेः • शीघ्र श्वासप्रश्वास सङ्क्रमण • निमोनिया (pneumonia) • औलो • झाडापखाला • दादुरा • कुपोषण • कानको सङ्क्रमण।

(ख) <u>पोषण सेवाः</u>

पोषण (Nutrition)सम्बन्धी सेवा	<u>पोषण परामर्श तथा कुपोषणको व्यवस्थापन</u> <u>पोषण परामर्शः</u> • गर्भवती महिलालाई पोषण परामर्श, आमाको स्तनपान गराउने लगायत बालबालिकाका लागि पोषण परामर्श ।
	• आहार विविधीकरण (Dietary diversification) परामर्श सेवा र

(	प्रदर्शन।
	• शीघ्र कुपोषणको प्रचलित उपचार पद्धति अनुसार निदान र व्यवस्थापन।
	• जटिल शीघ्र कुपोषणको प्रचलित उपचार पद्धति अनुसार निदान र प्रेषण सेवा ।
	सुक्ष्म पोषण पूरकता (Micronutrient supplementation): • पाँच वर्ष मुनिका बालबालिकाको लागिः भिटामिन ए क्याप्सुल । • गर्भवती महिलाका लागिः आइरन चक्की । • सुत्केरी महिलाका लागिः आइरन चक्की ।
	• बाह्र महिनादेखि उनन्साठी महिनासम्मका बालबालिका तथा स्कूल जाने बालबालिकाको लागि (विद्यालय मार्फत) : जुकाको औषधि । • गर्भवती महिलाका लागिः जुकाको औषधि ।
	• दुई वर्ष मुनिका बालबालिकाका लागिः वृद्धि अनुगमन तथा परामर्श।
	• बी.एम.आई.(Body Mass Index) जाँच तथा परामर्श ।

ग

(ग) गर्भवती, प्रसव तथा सुत्केरी सेवाः

गर्भवती जाँच सेवा (Antenatal service)	• सामान्य गर्भावस्थाको पहिचान, परामर्श, प्रचलित उपचार पद्धति अनुसार व्यवस्थापन र प्रेषण, • उच्च जोखिम गर्भावस्थाको पहिचान, परामर्श, प्रचलित उपचार पद्धति अनुसार व्यवस्थापन र प्रेषण ।
प्रसव तथा सुत्केरी सेवा (Delivery Service)	सामान्य सुत्केरी सेवा परामर्श, जटील सुत्केरीको पहिचान, व्यवस्थापन र प्रेषण सेवा, • सुत्केरी पश्चात प्रचलित उपचार पद्धति अनुसार व्यवस्थापन,

	परिवार नियोजन सेवा तथा परामर्श, • प्रचलित उपचार पद्धति अनुसार तत्कालिन तथा आवश्यक नवजात सुत्केरी सेवा (Immidiate and Essential New Born Care)

(घ) <u>परिवार नियोजन, गर्भपतन सेवा, प्रजनन स्वास्थ्य समस्या तथा महिला क्यान्सर सम्बन्धी सेवा:</u>

परिवार नियोजन (Family planning)	परिवार नियोजन परामर्श तथा सेवाः पुरुष कण्डम, गर्भ निरोधक चक्की (OCP), गर्भ निरोधक सुई,
गर्भपतन सेवा (Abortion-related services)	सूचीकृत स्वास्थ्य संस्थाबाट सुरक्षित गर्भपतन सेवा, परामर्श तथा प्रेषण
	गर्भपतन पश्चात (Post-abortion) सेवा तथा आवश्यक परामर्श र परिवार नियोजन सेवा समेत
प्रजनन स्वास्थ्य समस्या (Reproductive health morbidity)	आङ खस्ने समस्या (Utero-Vaginal prolapse): शीघ्र पहिचान (Early screening) तथा परामर्श
	प्रजनन फिस्टुला (Obstetric fistula): शीघ्र पहिचान (Early screening) तथा परामर्श र प्रेषण
महिला क्यान्सर (Cancer)	पाठेघरको मुखको क्यान्सरः सामान्य जाँच, परामर्श तथा प्रेषण
	स्तन क्यान्सरः प्रारम्भिक जाँच, परामर्श तथा प्रेषण
किशोरावस्था मैत्री सेवा	किशोर किशोरीमैत्री सूचना तथा परामर्श सेवा, स्वास्थ्य सेवा

(३) <u>सरुवा रोग सम्बन्धी सेवा:</u>

एच. आई. भी/ एड्स (HIV/AIDS)	परामर्श
	अवसरवादी सङ्क्रमण (Opportunistic infection)को व्यवस्थापन

नेपाल कानून आयोग

क्षयरोग (Tuberculosis)	निदान तथा उपचार (पहिलो लाइनको औषधि)
औलो (Malaria)	निदान तथा उपचार (प्रभावित क्षेत्रमा मात्र)
जनावर टोकाइ (Animal bite)	जोखिम लेखाजोखा, लाक्षणिक उपचार, परामर्श तथा प्रेषण
कुष्ठरोग (Leprosy)	निदान, उपचार तथा प्रेषण
कालाजार (Kala-azar)	परामर्श तथा प्रेषण
डेंगु (Dengue)	परामर्श तथा प्रेषण
फाइलारियसिस (Filariasis)	परामर्श तथा प्रेषण
पाचन प्रणाली सम्बन्धी सङ्क्रमण Gastrointestinal infections)	सामान्य झाडापखाला (Acute diarrhea): जल-वियोजन (Dehydration) को लेखाजोखा र उपचार
	आउँ (dysentery): प्रारम्भिक निदान (provisional diagnosis) उपचार र प्रेषण
	म्यादेज्वरो प्रारम्भिक निदान (provisional diagnosis) र लाक्षणिक उपचार तथा प्रेषण
	जुका तथा पाचन प्रणालीका अन्य परजीवी सङ्क्रमणः प्रारम्भिक निदान, उपचार
श्वास प्रश्वास प्रणाली सम्बन्धी सङ्क्रमण (Respiratory tract infections)	मौसमी इन्फ्लुएन्जा (Seasonal influenza): प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार तथा प्रेषण
	श्वासप्रश्वास नली सङ्क्रमण (Sinusitis, Pharyngitis, tonsillitis, bronchitis, pneumonia): प्रारम्भिक निदान,लाक्षणिक उपचार तथा प्रेषण

नेपाल कानून आयोग

बिबिराजन्य (Eruptive) रोग	दादुरा (Measles): प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार तथा प्रेषण
	ठेउला (Chickenpox): प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार तथा प्रेषण
	रुबेला (Rubella): प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार तथा प्रेषण
हाँडे (Mumps)	प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार तथा प्रेषण
छाला (Skin)तथा नरम तन्तु (Soft tissue)सङ्क्रमण	लुतो (Scabies): निदान र उपचार
	जुम्रा (Pediculosis): निदान र उपचार
	छालाको सङ्क्रमण (Cellulitis), पिलो (Abscess), फोड़ा (boil, furunculosis): निदान र उपचार तथा प्रेषण
	दाद (Ringworm) तथा अन्य ब्याक्टेरिया (Bacterial) र ढुसीजन्य (Fungal)छाला रोगहरु: निदान र उपचार तथा प्रेषण
आँखा सम्बन्धी सङ्क्रमण (Eye infections)	आँखामा सङ्क्रमण: प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार तथा प्रेषण नवजातमा आँखा पाक्ने समस्या (Opthalmia Neonatorum): प्रारम्भिक निदान,लाक्षणिक उपचार तथा प्रेषण
नाक र कानको सङ्क्रमण (Nose and ear infections)	कानमा सङ्क्रमण: प्रारम्भिक निदान,लाक्षणिक उपचार तथा प्रेषण नाकमा सङ्क्रमण: प्रारम्भिक निदान,लाक्षणिक उपचार तथा प्रेषण
मुख सम्बन्धी सङ्क्रमण (Oral infections)	मुख भित्रको सङ्क्रमण: प्रारम्भिक निदान,लाक्षणिक उपचार तथा प्रेषण
	मुखको घाउ: प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार तथा प्रेषण
प्रजनन तथा यौन रोग	तल्लो पेट दुखाइको (Lower abdominal Pain syndrome) : प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार, परामर्श तथा प्रेषण
	पिसाब नलीबाट पिप आउने समस्या (Urethral discharge syndrome) प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार, परामर्श तथा प्रेषण

नेपाल कानून आयोग

	योनीबाट प्रदर आउने समस्या (Vaginal discharge syndrome): प्रारम्भिक निदान,लाक्षणिक उपचार, परामर्श तथा प्रेषण
	योनी/लिङ्गमा घाउ आउने समस्या (Genital Ulcer syndrome): प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार, परामर्श तथा प्रेषण
	अण्डकोषको थैली सुन्निने समस्या (Scrotal Swelling Syndrome): प्रारम्भिक निदान,लाक्षणिक उपचार, परामर्श तथा प्रेषण
	काँछको लिम्फग्रन्थी सुन्निने समस्या(Inguinal Bubo syndrome): प्रारम्भिक निदान,लाक्षणिक उपचार, परामर्श तथा प्रेषण
	मूत्रप्रणालीको सङ्क्रमण (Urinary Tract Infection): प्रारम्भिक निदान,लाक्षणिक उपचार, परामर्श तथा प्रेषण

(४) <u>नसर्ने रोग तथा शारीरिक विकलाङ्गता सम्बन्धी सेवाः</u>

उच्च रक्तचाप (Hypertension)	• प्रारम्भिक जाँच तथा जोखिम पहिचान, आकस्मिक उपचार, परामर्श सेवा तथा प्रेषण • उपचारको निरन्तरता
मधुमेह (Diabetes mellitus)	प्रारम्भिक जाँच तथा जोखिम पहिचान, परामर्श सेवा तथा प्रेषण उपचारको निरन्तरता
दीर्घकालीन अवरोधात्मक फोक्सोको रोग तथा दमको रोग [Chronic Obstructive Pulmonary Disease (COPD) and Asthma]	• प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार, परामर्श तथा प्रेषण • आकस्मिक उपचार
हाडजोर्नी तथा मांसपेशीको दुखाई (Musculoskeletal pain)	प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार, परामर्श तथा प्रेषण
अम्लपित्त (Acid peptic disease)	प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार, परामर्श तथा

नेपाल कानून आयोग

	प्रेषण
आँखा सम्बन्धी समस्या (Eye problems)	प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार,परामर्श तथा प्रेषण
कान सम्बन्धी समस्या (Ear problems)	प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार, परामर्श तथा प्रेषण
मुख सम्बन्धी स्वास्थ्य समस्या (Oral health problems)	प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार, परामर्श तथा प्रेषण
अपाङ्गता (Disability)	प्रारम्भिक निदान, परामर्श तथा प्रेषण

(५) <u>मानसिक रोग सम्बन्धी सेवाः</u>

मानसिक स्वास्थ्य समस्या (Common mental health problems)	प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार, परामर्श तथा प्रेषण
मदिरा तथा लागू पदार्थ दुर्व्यसन (Alcohol and substance abuse)	लागू पदार्थ दुर्व्यसनः प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार, परामर्श तथा प्रेषण
	मदिरापानको लत (Alcoholism/dependancy)को जाँच र प्रारम्भिक व्यवस्थापन, प्रेरणादायी अन्तरक्रिया (Motivational interviewing), प्रेषण र परामर्श

(६) <u>जेष्ठ नागरिक स्वास्थ्य सम्बन्धी सेवाः</u>

जेष्ठ नागरिकको स्वास्थ्य समस्या (Geriatric health problem)	• प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार, परामर्श तथा प्रेषण • स्वास्थ्य प्रबर्द्धन सेवा • Phyisotherapy and rehabilitation • पोषण

(७) <u>सामान्य आकस्मिक अवस्थाका सेवाः</u>

चोटपटक तथा घाउखटिरा	घाउ चोटको मलमपट्टी र आवश्यकता अनुसार प्रेषण र परामर्श
	काटेको ठाउँमा टाँका लगाउने र आवश्यकता अनुसार प्रेषण र परामर्श
	पिलो र फोडाको उपचार र आवश्यकता अनुसार प्रेषण र परामर्श
आकस्मिक अवस्थाको प्राथमिक व्यवस्थापन (Common emergency conditions)	आघात (shock): व्यवस्थापन तथा आवश्यकता अनुसार प्रेषण सेवा
	मुर्छित अवस्थाको लेखाजोखाः प्रारम्भिक व्यवस्थापन र आवश्यकता अनुसार उपचार र प्रेषण
	कन्भल्जन (Convulsion): व्यवस्थापन तथा आवश्यकता अनुसार प्रेषण सेवा
	दुर्घटनाबाट गम्भीर घाइते बिरामीः स्थिर बनाउने, आवश्यक व्यवस्थापन र प्रेषण सेवा
	हाड भाँचिएको (fracture) वा जोर्नी खुस्केको (joint subluxation, dislocation) : स्थिर बनाउने, निदान, दुखाइको व्यवस्थापन र प्रेषण परामर्श
	पोलाई (Burn and scald) : प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार, परामर्श तथा प्रेषण
	विषादी सेवनः पेट सफा गर्ने (Gastric lavage) लगायतका प्रारम्भिक व्यवस्थापन, उपलब्ध प्रति-बिषादी (antidote) को प्रयोग तथा आवश्यकता अनुसार प्रेषण सेवा
	पानीमा डुबेको (Drowning) : प्रारम्भिक व्यवस्थापन र आवश्यकता अनुसार प्रेषण सेवा

नेपाल कानून आयोग

आँखा ,नाक, कान, घाँटीसँग सम्बन्धित आकस्मिक अवस्था (Eye and ENT-related common emergencies)	घाँटीमा बाह्यपदार्थ (foreign body); प्राथमिक उपचार, परामर्श तथा प्रेषण
	आँखामा बाह्यपदार्थ (Foreign body) : प्राथमिक उपचार परामर्श तथा प्रेषण
	कान भित्र बाह्यपदार्थ (Foreign body): प्राथमिक उपचार परामर्श तथा प्रेषण
	नाकबाट रगत आउने समस्या (Epistaxis): प्राथमिक उपचार परामर्श तथा प्रेषण
सर्पदंश (snake bite)	प्राथमिक उपचार परामर्श तथा प्रेषण

(८) स्वास्थ्य प्रबर्द्धन सेवा:

स्वास्थ्य प्रबर्द्धन सेवा (Health promotion services)	जनचेतनामूलक सूचना तथा सञ्चार सामग्री/ व्यवहार परिवर्तन सञ्चार तथा परामर्श सेवा

(९) आयुर्वेद तथा अन्य परम्परागत स्वास्थ्य सेवा:

आयुर्वेद	पूर्वपञ्च कर्म सेवा
	योग सेवा
	सतावरी (सुत्केरी आमाको लागि)
होमियोपेथिक	मुसा (थुजा) को निदान र उपचार
	छालाको एलर्जीको निदान र उपचार
	टन्सिलको निदान र उपचार
	अम्लपित्तको निदान र उपचार
	दुबीको निदान र उपचार
	हाडजोर्नीको समस्या (arthritis)

* स्तरीय उपचार प्रोटोकलले तोके बमोजिमको सेवा प्रदान गर्नु पर्ने ।

नेपाल कानून आयोग

अनुसूची -२

नियम ४ को उपनियम (१), (२) र (३) सँग सम्बन्धित)

आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा

क्र.सं.	आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा	स्वास्थ्य समस्याहरू	
१.	श्वासप्रश्वास सम्बन्धी	Acute Exacerbation of Chronic Obstructive Pulmonary Disease Acute Mountain Sickness Acute Pulmonary Embolism Acute Pulmonary Oedema Acute Respiratory Failure Acute Respiratory Distress Syndrome (ARDS) Aspiration Pneumonia Asthma	Decompression Syndrome Foreign Body in respiratory tract High Altitude Pulmonary Oedema (HAPE) Respiratory Acidosis Respiratory Alkalosis Ruptured diaphragm Status Asthmaticus Severe pneumonia Tension Pneumothorax Others
२.	मुटु सम्बन्धी	Cardiac Arrythmias (e.g. ventricular tachycardia, ventricular arrythmias) Cardiac Tamponade Cardiogenic Shock Congestive Cardiac Failure (CCF) Heart Block Atrial Fidbrillition	Infective Endocarditis Ischaemic Heart Diseases (e.g. Angina Pectoris, myocardial Infarction) Myocarditis Pericardial Effusion Pericarditis Others
३.	मस्तिष्क तथा नशा सम्बन्धी	Cerebrovascular Accident (CVA) Coma of any cause Encephalitis	Epilepsy Guillain Barre Syndrome High Altitude Cerebral Oedema (HACE)

नेपाल कानून आयोग

क्र.सं.	आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा	स्वास्थ्य समस्याहरू	
		Encephalopathy (Hypoxic/Hepatic/uremic)	Meningitis Status Epilepticus Others
४.	पेट सम्बन्धी	Acute Appendicitis Acute Cholecystitis Acute Pancreatitis Duodenal Perforation Erosive gastritis Foreign body in esophagus Fulminant hepatitis Gastric perforation Gastrointestinal Bleeding (upper & lower)	Intestinal Obstruction Intestinal Perforation Intussusception Peritonitis Ruptured Esophagus Splenic rupture Strangulated and obstructed hernia Trauma to abdominal visceras Variceal Bleeding Others
५.	मूत्र प्रणालीसँग सम्बन्धित	Acute retention urine Hematuria Acute Pyelonephritis Pyonephrosis Acute renal failure	Metabolic acidosis and alkalosis Testicular Torsion Paraphimosis Ruptured bladder Others
६.	प्रजनन स्वास्थ्य सम्बन्धी	Antepartum Hemorrhage Eclampsia Ectopic Rupture Obstructed Labour Post-partum hemorrhage Preeclampsia	Pregnancy Induced Hypertension Puerperal Sepsis Retention of Placenta Rupture Uterus Others
७.	हाडजोर्नी सम्बन्धी	Fractures- e.g. Femur	Bleeding

नेपाल कानून आयोग

क्र.सं.	आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा	स्वास्थ्य समस्याहरू	
		fracture, spine fracture Compartment syndrome Lacerations	Amputations Gangrene Others
८.	मेटाबोलिक एण्ड इन्डोक्राईनोलोजिकल सम्बन्धी	Adrenal Insufficiency Hypo/hyperkaliemia Hypo/hypernatremia	Ketoacidosis Metabolic Alkalosis Metabolic Acidosis Others
९.	आँखा सम्बन्धी	Chemical burn Corneal ulcer Double vision	Foreign Body in eye Sudden vision loss Traumatic injury to eye Others
१०.	नाक, कान र घाँटी सम्बन्धी	Epistaxis Foreign body in Nose Choking	Acute epiglottitis Others
११.	पोलाई सम्बन्धी	Thermal burns Chemical burns	Electrical injuries Lightening injuries Others
१२.	मानसिक स्वास्थ्य सम्बन्धी	Acute Psychosis Alcohol intoxication Alcohol withdrawal syndrome Catatonic stupor Conversion Disorder Drug Toxicity Lithium Toxicity Delirium Tremens	Narcoleptic Malignant Syndrome Panic Attack Schizophrenia Suicidal attempt Transient Situational Disturbances Violent and aggressive behavior or over excitement Others

नेपाल कानून आयोग

क्र.सं.	आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा	स्वास्थ्य समस्याहरू	
१३.	विषाक्तता र औषधिको ओभरडोज सम्बन्धी	Organophosphorus poisoning Mushroom poisoning Wild honey poisoning Dhatura poisoning	Paracetamol poisoning Zinc phosphide poisoning Aluminum phosphide poisoning Drug overdose Others
१४.	सर्पदंश/किराको टोकाई/जनावरको टोकाई सम्बन्धी	Snake bite Insect bite	Animal bite
१५.	बाल रोग सम्बन्धी	Acute abdomen Central cyanosis Coma (or seriously reduced level of consciousness) Diarrhoea with signs of dehydration Neonatal emergencies (e.g. trachaeo-esophageal fistula, Imperforated anus, pin hole meatus, neonatal sepsis)	Obstructed or absent breathing Severe respiratory distress Shock (cold extremities with capillary refill time > 3 second and weak and fast pulse) Seizures Rashes (Viral exanthems) Others
१६.	सामान्य आकस्मिक अवस्थाका स्वास्थ्य सेवा सम्बन्धी		
	चोटपटक तथा घाउखटिरा	घाउ चोटको मलमपट्टी र आवश्यकता अनुसार प्रेषण र परामर्श	
		काटेको ठाउँमा टाँका लगाउने र आवश्यकता अनुसार प्रेषण र परामर्श	
		पिलो र फोडाको उपचार र आवश्यकता अनुसार प्रेषण र परामर्श	
	आकस्मिक अवस्थाको प्राथमिक	आघात (shock): व्यवस्थापन तथा आवश्यकता अनुसार प्रेषण	
		मुर्छित अवस्थाको लेखाजोखाः प्रारम्भिक व्यवस्थापन र	

नेपाल कानून आयोग

क्र.सं.	आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा	स्वास्थ्य समस्याहरू
	व्यवस्थापन (Common emergency conditions)	आवश्यकता अनुसार उपचार र प्रेषण
		कन्भल्जन (Convulsion): व्यवस्थापन तथा आवश्यकता अनुसार प्रेषण
		दुर्घटनाबाट गम्भीर घाइते बिरामीः स्थिर बनाउने, आवश्यक व्यवस्थापन र प्रेषण
		हाड भाँचिएको (fracture) वा जोर्नी खुस्केको (Joint subluxation, Dislocation): स्थिर बनाउने, निदान, दुखाइको व्यवस्थापन प्रेषण र परामर्श
		पोलाई (Burn and scald): प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार, प्रेषण र परामर्श
		विषादी सेवनः पेट सफा गर्ने (Gastric lavage) लगायतका प्रारम्भिक व्यवस्थापन, उपलब्ध प्रति-विषादी (Antidote) को प्रयोग तथा आवश्यकता अनुसार प्रेषण
		पानीमा डुबेको (Drowning) : प्रारम्भिक व्यवस्थापन र आवश्यकता अनुसार प्रेषण
	सर्पदंश (Snake bite)	प्राथमिक उपचार प्रेषण र परामर्श

नेपाल कानून आयोग

अनुसूची–३

(नियम ५ को उपनियम (१) सँग सम्बन्धित)

<u>विशेषज्ञ सेवा</u>

१. जनरल फिजीसियन सेवा (Physician (Internal Medicine)),

२. जनरल सर्जरी सेवा (General Surgery),

३. स्त्रीरोग तथा प्रसूती सेवा (Gynaecology&Obstretics),

४. बाल तथा शिशु सेवा (Paediatrics),

५. एनस्थेसियोलोजी सेवा (Anaesthesiology),

६. हाडजोर्नी सेवा (Orthopedics),

७. दन्त चिकित्सा सेवा (Dentistry),

८. नाक, कान, घाँटी सेवा (Ear, Nose and Throat),

९. चर्म तथा यौनरोग (Dermatology & Venerology),

१०. मानसिक रोग सेवा (Psychiatrics),

११. रेडिएसन ओन्कोलोजी सेवा (Radiation Oncology),

१२. रेडियोलोजी एण्ड इमेजिङ सेवा (Radiology & Imaging),

१३. रेडियोथेरापी सेवा (Radiotherapy),

१४. अप्थाल्मोलोजी सेवा (Opthalmology),

१५. प्याथोलोजी सेवा (Pathology),

- Bio- Chemistry,
- माईक्रोबायोलोजी सेवा (Microbiology)
- हेमाटोलोजी सेवा (Haematology) ।

१६. फार्मेसी सेवा (Pharmacy),

१७. क्लिनिकल फर्माकोलोजी (Clinical Pharmacology),

१८. फरेन्सिक मेडिसिन सेवा (Forensic Medicine),

१९. जनरल प्राक्टिस सेवा (General Practice),

२०. फिजियोथेरापी सेवा (Physiotherapy),

२१. आयुर्वेद सेवा (Aurveda),

२२. मन्त्रालयले तोकेका अन्य सेवा ।

नेपाल कानून आयोग

अनुसूची–४

(नियम ५ को उपनियम (३) सँग सम्बन्धित)

<u>विशिष्टिकृत सेवा</u>

१. प्लास्टिक सर्जरी (Plastic Surgery),

२. सर्जिकल अन्कोलोजी (Surgical Oncology),

३. पल्मोनोलोजी (Pulmonology),

४. युरोलोजी (Urology),

५. नेफ्रोलोजी(Nephrology),

६. ट्रोपिकल मेडिसिन एण्ड इन्फेक्सियस डिजिज (Tropical Medicine and Infectious Diseases),

७. कार्डिओथोरासिक एण्ड भास्कुलर सर्जरी (Cardiothoracic and Vascular Surgery),

८. ट्रान्सप्लान्ट सर्जरी (Transplant Surgery),

९. इमर्जेन्सी मेडिसिन (Emergency Medicine),

१०. इण्डोक्राइनोलोजी (Endocrinology),

११. रिउमाटोलोजी (Rheumatology),

१२. जेरियाट्रिक मेडिसिन (Geriatric Medicine),

१३. हेपाटोबिलियारी सर्जरी (Hepatobiliary Surgery),

१४. न्यूरोलोजी (Neurology),

१५. न्यूरोसर्जरी (Neurosurgery),

१६. अर्थो (स्पाइन) सर्जरी (Artho Spine Surgery),

१७. भास्कुलर सर्जरी (Vascular Surgery),

१८. थोरासिक सर्जरी (Thoracic Surgery),

१९. न्युक्लियर मेडिसिन (Nuclear Medicine),

२०. ओरल मेडिसिन एण्ड रेडियोलोजी (Oral Medicine & Radiology),

२१. ट्रान्सफ्युजन मेडिसिन एण्ड सेल थेरापी (Transfusion Medicine &Cell Therapy),

नेपाल कानून आयोग

२२. फिजीकल मेडिसिन एण्ड रिह्याबिलीटेसन (Physical Medicine & Rehabilitation),

२३. नियोनाटोलोजी (Neonatology),

२४. पेडियाट्रिक सर्जरी (Paediatric Surgery),

२५. कार्डियोलोजी (Cardiology),

२६. हेपाटोलोजी (Hepatology),

२७. मेडिकल ओन्कोलोजी (Medical Oncology),

२८. ग्यास्ट्रोनइन्टेरोलोजी (Gastroenterology),

२९. ग्यास्ट्रोनइन्टेस्टिनल सर्जरी (Gastroentero Surgery),

३०. क्रिटीकल केयर एण्ड एनेस्थेसियोलोजी (Critical Care Medicine and Anesthesiology),

३१. पल्मोनरी क्रिटीकल केयर एण्ड स्लिप मेडिसिन (Pulmonary Critical Care and Sleep Medicine),

३२. इन्टरभेन्सनल रेडियोलोजी एण्ड इमेजिङ (Interventional Radiology & Imaging),

३३. मोलिक्यूलर बायोकेमिष्ट्री (Molecular Biochemistry),

३४. इम्युनोप्याथोलोजी (Immunopathology),

३५. मोलिक्यूलर प्याथोलोजी (MolecularPathology),

३६. हेमाटोप्याथोलोजी (Haemato Pathology),

३७. भ्याइरोलोजी (Virology),

३८. ओरल एण्ड म्याक्जिलोफेसिअल सर्जरी (Oral and maxillofacial surgery),

३९. इन्भेट्रो फर्टिलाईजेसन (In-vitro Fertilization),

४०. मोलिक्यूलर माइक्रोबाइलोजी (Molecular Microbiology),

४१. स्पेसलिस्ट आयुर्वेद सर्भिस (Specialist Ayurveda Services),

४२. अक्युपेसनल मेडिसिन (Occupational Medicine),

४३. जेनेटिक मेडिसिन (Genetic Medicine),

४४. मन्त्रालयले तोकेका अन्य सेवा ।

अनुसूची–५

(नियम ७ को उपनियम (१) सँग सम्बन्धित)

<u>सुसूचित सहमति लिनु पर्ने सेवा</u>

१. सबै प्रकारका शल्यक्रिया,

२. एनेस्थेसिया,

३. सि.टि.स्क्यान/एम.आर.आई.,

४. ईन्टरभेन्सनल रेडियोलोजी,

५. प्रसूती तथा गर्भपतन सेवा,

६. ईन्डोस्कोपी वा यस्तै प्रकारको उपकरणको प्रयोग गरी निदानात्मक प्रकृया,

७. रेडियोथेरापी,

८. केमोथेरापी,

९. बोन म्यारोएस्पिरेसन,

१०. बायोप्सी सेवा ।

नेपाल कानून आयोग

अनुसूची–६

(नियम ८ सँग सम्बन्धित)

डिस्चार्ज (बहिर्गमन) सारांशको ढाँचा

Patient’s Name: Age: Sex:

Address: Rural/Municipality: Ward: Tole: Landline Phone Number:

Mobile number: Alternate Number:

Hospital Ward : Unit: IP No/ Hospital Registration No:

Treating consultant's name:

Date of Admission with time: Date of discharge with time:

Provisional Diagnosis at the time of admission:	
Final Diagnosis at the time of discharge:	
ICD -10 Code(s) for Final diagnosis:	
Summary of Presenting Illness:	
Significant past Medical and Surgical history:	
Significant clinical findings:	
Summary of key investigations with major results:	
Summary of treatment:	
Speciality consultations if any:	

नेपाल कानून आयोग

Blood Transfusion, If any:	
Adverse reactions of medicines and transfusion:	
Condition/ outcome at discharge: Cured/Improved/Referred out /Discharge on Request/Absconded/Left against Medical Advice/Died	
Further treatment and Advice:	
Follow up:	

Discharge summary prepared by:

Doctor's name:

Signature:

NMC no:

Consultant's name:

Signature:

NMC no:

नेपाल कानून आयोग

अनुसूची–७

(नियम ९को उपनियम (१),(२) र नियम १० सँग सम्बन्धित)

स्वास्थ्य संस्थाहरुको तहगत सङ्रचना र उपलब्ध गराउने स्वास्थ्य सेवा

स्वास्थ्य संस्थाको तह	प्रदान गर्ने न्यूनतम सेवा
आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र	(क) अनुसूची-१ बमोजिमका आधारभूत स्वास्थ्य सेवा, (ख) मन्त्रालयले समय समयमा तोकेका अन्य सेवाहरु
आधारभूत अस्पताल (५ देखि १५ शैयासम्म)	(क) अनुसूची-१ बमोजिमका आधारभूत स्वास्थ्य सेवा, (ख) देहाय बमोजिमका चिकित्सकीय सेवा (बहिरङ्ग तथा अन्तरङ्ग): (१) सामान्य चिकित्सा, (२) सामान्य शल्यक्रिया, (३) स्त्रीरोग तथा प्रसुती, (४) बाल तथा शिशु सेवा, (५) सामान्य दन्त सेवा । (ग) देहाय बमोजिमका आकस्मिक सेवाः- (१) आकस्मिक सेवा, (२) आधारभूत आकस्मिक शल्यक्रिया (BEONC समेत), (३) आकस्मिक प्रयोगशाला तथा रक्त सञ्चार सेवा (४) निदानात्मक सेवा । (ङ) प्रयोगशाला सेवा, (च) रेडियो ईमेजिङ्ग सेवा, (छ) फार्मेसी सेवा, (ज) मेडिको लिगल सेवा, (झ) मन्त्रालयले समय समयमा तोकेका अन्य सेवा ।

नेपाल कानून आयोग

जनरल अस्पताल (२५ देखि ५० शैयासम्म)	(क) अनुसूची-१ बमोजिमका आधारभूत स्वास्थ्य सेवा, (ख)देहाय बमोजिमका उपचारात्मक सेवाहरु (बहिरङ्ग तथा अन्तरङ्ग) (१) जनरल फिजिसियन सेवा, (२) जनरल शल्यक्रिया सेवा, (३) स्त्रीरोग तथा प्रसुती सेवा, (४) बाल रोग तथा शिशु सेवा, (५) दन्त चिकित्सा सेवा, (६) हाडजोर्नी सेवा, (७) सामान्य आँखा उपचार सेवा, (८) फिजियोथेरापी सेवा, (९) एनेस्थेसियोलोजी सेवा। (ग) देहाय बमोजिमका निदानात्मक तथा अन्य सेवाः- (१) रेडियो ईमेजिङ्ग सेवा, (२) प्रयोगशाला सेवा (हिस्टोसाइटोप्याथोलोजी सेवा वाहेक) । (घ) २४ सै घण्टा उपलब्ध देहाय बमोजिमका सेवाः- (१) शल्यक्रिया सहितको आकस्मिक सेवा, (२) आकस्मिक प्रयोगशाला, (३) रेडियो ईमेजिङ्ग सेवा, (४) रक्त सञ्चार सेवा, (५) फार्मेसी सेवा । (ङ) देहाय बमोजिमका सघन उपचार सेवाः- (१) हाई डेपेन्डेन्सी युनिट (HDU), (२) सघन उपचार कक्ष (ICU),

नेपाल कानून आयोग

	(३) SNCU सेवा । (च) फार्मेसी सेवा, (छ) देहाय बमोजिमका अन्य सेवाः- (१) सामाजिक सेवा ईकाइ/एकद्वार सङ्कट व्यवस्थापन केन्द्र, (२) मेडिकोलिगल एण्ड फरेन्सिक सेवा, (३) पोषण पुनर्स्थापना सेवा, (४) हेमोडायलाइसिस सेवा । (ज) मन्त्रालयले समय समयमा तोकेका अन्य सेवा
जनरल अस्पताल (१०० देखि ३०० शैयासम्म)	(क) अनुसूची—१ बमोजिमका आधारभूत स्वास्थ्य सेवा, (ख) देहाय बमोजिमका उपचारात्मक सेवाहरुः- (१) जनरल फिजिसियन सेवा, (२) जनरल शल्यक्रिया सेवा, (३) स्त्रीरोग तथा प्रसुती सेवा, (४) बाल रोग तथा शिशु सेवा, (५) दन्त चिकित्सा सेवा, (६) हाडजोर्नी सेवा, (७) नाक, कान, घाँटी सेवा, (८) मानसिक रोग सेवा, (९) चर्म तथा यौन रोग सेवा, (१०) अप्थाल्मोलोजी सेवा, (११) फिजियोथेरापी सेवा, (१२) एनेस्थेसियोलोजी सेवा । (ग) देहाय बमोजिमका निदानात्मक तथा अन्य सेवाः-

नेपाल कानून आयोग

	(१) रेडियो ईमेजिङ्ग सेवा, (२) प्रयोगशाला (हिस्टोसाइटोप्याथोलोजी समेत) सेवा । (घ) चौबिसै घण्टा उपलब्ध गराइने देहाय बमोजिमका सेवाः- (१) शल्यक्रिया सहितको आकस्मिक सेवा, (२) आकस्मिक प्रयोगशाला, (३) रेडियो ईमेजिङ्ग सेवा, (४) रक्त सञ्चार सेवा, (५) फार्मेसी सेवा । (ङ) देहाय बमोजिमका सघन उपचार सेवाः- (१) हाई डेपेन्डेन्सी युनिट (HDU), (२) सघन उपचार कक्ष (ICU,NICU,PICU) । (च) फार्मेसी सेवा, (छ) देहाय बमोजिमका अन्य सेवाः- (१) सामाजिक सेवा ईकाइ, एकद्वार सङ्कट व्यवस्थापन केन्द्र, डाइटिटिक्स तथा पोषण पूनर्स्थापना सेवा, (२) हेमोडायलाइसिस सेवा, (३) मेडिकोलिगल एण्ड फरेन्सिक सेवा । (ज) मन्त्रालयले समय समयमा तोकेका अन्य सेवा ।
विशेषज्ञ अस्पताल (कम्तीमा १०० शैया) (थप गर्नु परेमा १०० ले भाग जाने सङ्ख्यामा)	(क) अनुसूची-१ बमोजिमका आधारभूत स्वास्थ्य सेवा, (ख) अनुसूची–३ बमोजिमका विशेषज्ञ सेवा, (ग) चौबिसै घण्टा उपलब्ध गराइने देहाय बमोजिमका सेवाहरुः- (१) शल्यक्रिया सहितको आकस्मिक सेवा (२) आकस्मिक प्रयोगशाला , (३) रक्त सञ्चार सेवा,

नेपाल कानून आयोग

	(४) आकस्मिक रेडियो ईमेजिङ्ग सेवा । (घ) देहाय बमोजिमका निदानात्मक सेवाः- (१) प्रयोगशाला सेवा, (२) रेडियो ईमेजिङ्ग सेवा । (ङ) फार्मेसी सेवा, (च) देहाय बमोजिमका सघन उपचार सेवाः- (१) हाई डेपेन्डेन्सी युनिट (HDU), (२) सघन उपचार कक्ष (ICU,SICU,MICU,CCU), (३) नवजात शिशु बाल शघन उपचार कक्ष (NICU,PICU), (४) कार्डियाक क्याथेटराइजेशन सेवा । (छ) देहाय बमोजिमका अन्य सेवाः- (१) सामाजिक सेवा ईकाइ, एकद्वार सङ्कट व्यवस्थापन केन्द्र, (२) मेडिकोलिगल एण्ड फरेन्सिक सेवा, (३) डाइटिटिक्स तथा पोषण पुनर्स्थापना सेवा, (४) हेमोडायलाइसिस सेवा । (ज) मन्त्रालयले समय समयमा तोकेका अन्य सेवा । **<u>द्रष्टव्यः</u>** ३०० वा सो भन्दा बढी शैयाको विशेषज्ञ अस्पतालले कम्तीमा एउटा विशिष्टीकृत सेवा उपलब्ध गराउनु पर्ने ।
विशिष्टिकृत अस्पताल (कम्तीमा ५० शैया) (थप गर्नु परेमा ५० ले भाग जाने सङ्ख्यामा)	(क) आधारभूत अस्पताल, जनरल अस्पताल, विशेषज्ञ अस्पतालबाट प्रेषण भएर आएका निश्चित रोग तथा अङ्ग विशेषको विशेषज्ञ उपचार सेवा, (ख) अनुसूची-४ मा उल्लेख भएका कुनै एक वा एकभन्दा बढी सेवा, (ग) मन्त्रालयले समय समयमा तोकेका अन्य सेवा ।
स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	(क) अनुसूची-१ बमोजिमका आधारभूत स्वास्थ्य सेवा,

नेपाल कानून आयोग

अन्तर्गतका शिक्षण अस्पताल तथा अन्य शिक्षण अस्पताल (कम्तीमा ३०० शैया) (थप गर्नु परेमा १०० ले भाग जाने सङ्ख्यामा)	(ख) अनुसूची-३ बमोजिमका विशेषज्ञ सेवा, (ग) अनुसूची-४ मा उल्लेख भएको कम्तीमा कुनै एउटा सेवा, (घ)मन्त्रालयले समय समयमा तोकेका अन्य सेवा ।
बाल अस्पताल	• सम्बन्धित विशेषज्ञ सेवा र विशिष्टिकृत सेवा
आधारभूत आयुर्वेद सेवा केन्द्र	(क) आयुर्वेदीय आधारभूत स्वास्थ्य सेवाहरु, (ख) सामान्य उपचार सेवा ।
आयुर्वेद स्वास्थ्य केन्द्र (जनरल आयुर्वेद अस्पताल) (२५ देखि ५० शैयासम्म)	(क) आयुर्वेदीय आधारभूत स्वास्थ्य सेवाहरु, (ख) उपचारात्मक सेवा (बहिरङ्ग), (ग) निदानात्मक सेवा, (घ) फिजियोथेरापी, (ङ) योग सेवा, (च) स्वस्थ्य जीवन शैली परामर्श र व्यवस्थापन, (छ) नस्य, (ज) बस्ती, (झ) पञ्च कर्म, (ञ) काय चिकित्सा, (ट) फिजियोथेरापी, (ठ) पुनर्स्थापना, (ड) स्वस्थ्य जीवनशैली परामर्श र व्यवस्थापन, (ढ) क्षार सूत्र, (ण) स्त्री रोग तथा बाल रोग सेवा,

नेपाल कानून आयोग

	(त) फार्मेसी सेवा, (थ) निदानात्मक सेवा, (द) अक्युपन्चर ।
विशेषज्ञ आयुर्वेद अस्पताल (कम्तीमा १०० शैया) (थप गर्नु परेमा ५० ले भाग जाने गरी थप गर्ने)	(क) काय चिकित्सा, (ख) शल्य चिकित्सा, (ग) शालक्य चिकित्सा, (घ) स्त्री तथा प्रसुति सेवा, (ङ) स्वस्थ जीवन शैली परामर्श र व्यवस्थापन, (च) योग सेवा, (छ) बालरोग सेवा, (ज) रसायन चिकित्सा, (झ) पञ्चकर्म सेवा, (ञ) क्षारसूत्र सेवा, (ट) फिजियोथेरापी, (ठ) पुनर्स्थापना, (ड) निदानात्मक सेवा, (ढ) फार्मेसी, (ण) अक्युपन्चर ।
होमियोप्याथी अस्पताल (५० शैया)	(क) उपचारात्मक सेवा (बहिरङ्ग र अन्तरङ्ग), (ख) फार्मेसी सेवा, (ग) निदानात्मक सेवा ।
अन्य स्वास्थ्य संस्थाहरु	
स्वास्थ्य संस्थाको तह	प्रदान गर्ने न्यूनतम सेवाहरु

१. प्रयोगशाला	
"ई" समूह प्रयोगशाला	"ई" समूहको प्रयोगशालाले देहाय बमोजिमका सेवाः (क) Hematology: TC, DC, hemoglobin, ESR, bloodgrouping for non-transfusion purpose, BT, CT, (ख) Biochemistry: Sugar, Urea, creatinine, Bilirubin T & D, S. Uric Acid, Total protein, serum albumin. (ग) Microbiology: Sputum AFB stain (Z-N stain). (घ) Tests by RDT: with simple interpretation. (ङ) Miscellaneous: Routine urine analysis, routine stool analysis, urine pregnancy test, stool for reducing substances.
"डि" समूह प्रयोगशाला	"ई" समूहको प्रयोगशालाले उपलब्ध गराउने सेवाका अतिरिक्त देहाय बमोजिमका सेवाः- (क) Hematology: RBC count, PT, APTT, Platelet count, Hematocrit, Red cell Indices (ख) Biochemistry: SGOT, SGPT, ALP, Lipid profile, creatinine, sodium, potassium (ग) Microbiology: Gram stain and KOH mount for fungi (घ) Serological tests: RPR, widal test, ASO Titre, RA Factor, CRP (ङ) Tests by RDT: All (च) Miscellaneous: Stool for occult blood, Urine ketone bodies, urobilinogen, bile salt, bile pigment, Bence Jones protein.
"सी" समूह प्रयोगशाला	"डि" समूहको प्रयोगशालाले उपलब्ध गराउने सेवाका अतिरिक्त देहाय बमोजिमका सेवाः- (क) Hematology: Absolute counts, Blood grouping for transfusion purpose, Cross matching and reticulocyte count, peripheral blood smear examination, (ख) Biochemistry: Cardiac Enzymes, other enzymes, Thyroid

नेपाल कानून आयोग

	Function Test (T3, T4, TSH), (ग) Microbiology: All routine bacteriology culture, ELISA for infectious disease, e.g. HIV, HBsAg, HCV etc, (घ) Histopathology/ Cytopathology, Bone Marrow aspiration and biopsy service , (ङ) Miscellaneous: CSF and bloody fluid analysis, Semen analysis.
"बी" समूह प्रयोगशाला	"सी" समूहको प्रयोगशालाले उपलब्ध गराउने सेवाका अतिरिक्त देहाय बमोजिमका सेवाः- (क) Special coagulation profile, (ख) Hormone analysis, (ग) Immuno-Histo Chemistry (IHC), (घ) Tumor markers, (ङ) Advance C/S (anaerobic culture, fungus culture), (च) Hemolytic profile tests performed by ELISA/ CLIA technique as per requirement. (छ) जनरल अस्पतालमा आधारित प्रयोगशाला भए प्रयोगशालाका Microbiology, Histo Cytology, Haematology र Bio chemistry मध्ये कम्तीमा तीन प्रकारका सेवा ।
"ए" समूह प्रयोगशाला	"बी" समूहको प्रयोगशालाले उपलब्ध गराउने सेवाका अतिरिक्त देहाय बमोजिमका सेवाः- (क) Molecular tests, (ख) Super-specialised tests.
२. स्वास्थ्य क्लिनिक	आधारभूत स्वास्थ्य सेवा अन्तर्गतका स्वास्थ्य सेवा
३. विशेषज्ञ क्लिनिक	अनुसूची-३ अन्तर्गतका विशेषज्ञ सेवामध्येका सेवा
४. पोलिक्लिनिक	आधारभूत स्वास्थ्य सेवा सहित उपचार सेवा, सामान्य शल्यक्रिया, प्रयोगशाला सेवा, USG, र Radio Diagnosis सेवा

नेपाल कानून आयोग

५. डेन्टल क्लिनिक	प्रारम्भिक दन्त सेवा समेत Tooth Extraction, RCT, Filling, Denture, Scaling, Emergency oral trauma Management
६.जेरियाट्रिक परामर्श केन्द्र	स्वास्थ्य जीवन शैली परामर्श सेवा (Health Promotional activities)
७.जेरियाट्रिक केयर सेन्टर (कम्तीमा २५ शैयासम्म) (थप गर्नु परेमा २५ ले भाग जाने सङ्ख्यामा)	ज्येष्ठ नागरिकहरुलाई उपलब्ध भएको देहाय बमोजिमका सेवाः- (क) सामान्य उपचार सेवा, (ख) Physiotherapy, (ग) Fall and it's prevention , (घ) Nursing Care of bed bound Patient, (ङ) Dementia care etc. (च) Basic Lab service , (छ) Screening and Referal service , (ज) Health Promotional activities.
८. आँखा उपचार केन्द्र	प्रारम्भिक आँखा उपचार सहित नेत्र विशेषज्ञले दिने अन्य सेवाहरुः- (क) Visual Acuity, (ख) Refraction, (ग) Minor Treatment.
९. फिजियोथेरापी केन्द्र	(क) Rehabilitaion, (ख) Pain management, (ग) Post-operative care.
१०.डाइलाइसीस केन्द्र	डाइलाइसीस सेवा
११.पुनर्स्थापना केन्द्र (मनोसामाजिक) (कम्तीमा १० शैया)	(क) पुनर्स्थापना केन्द्रमा रहेका बिरामीहरुको स्वास्थ्य परीक्षण तथा सामान्य उपचार सेवा,

नेपाल कानून आयोग

(थप गर्नुपरेमा १० ले भाग जाने सङ्ख्यामा)	(ख) योग तथा ध्यान, (ग) परामर्श सेवा तथा स्वास्थ्य शिक्षा, (घ) OST, (ङ) Harm Reduction, (च) स्वास्थ्य सुरक्षा ।
१२. पुनर्स्थापना केन्द्र (शारीरिक) (कम्तीमा २५ शैया सम्म)(थप गर्नुपरेमा २५ ले भाग जाने सङ्ख्यामा)	(क) Corrective Surgery, (ख) चौबिसै घण्टा आकस्मिक सेवा, (ग) प्रयोगशाला सेवा, (घ) Radio Imaging service, (ङ) Physiotherapy, (च) Prosthesis, (छ) Screening and Referal Service, (ज) Self Care service.
१३. आयुर्वेद क्लिनिक	(क) आधारभूत आयुर्वेद सेवा, (ख) परामर्श सेवा , (ग) उपचारात्मक सेवा ।
१४.प्राकृतिक उपचार केन्द्र	(क) प्रारम्भिक प्राकृतिक उपचार सेवाहरु, (ख) परामर्श सेवा ।
१५. अकुपन्चर, अकुप्रेसर केन्द्र	(क) बहिरङ्ग अकुपन्चर सेवा, (ख) परामर्श सेवा ।
१६. सोवारिग्पा (आम्ची) क्लिनिक	(क) सामान्य उपचार सेवा, (ख) परामर्श सेवा ।
१७. परम्परागत सेवा	(क) स्थानीय उपलब्ध जडिबुटिद्वारा उपचार सेवा ,

नेपाल कानून आयोग

क्लिनिक	(ख) परम्परागत सेवा ।
१८.होमियोप्याथी क्लिनिक	(क) परामर्श सेवा, (ख) प्रारम्भिक होमियोप्याथी उपचार सेवा ।
१९.युनानी उपचार केन्द्र	(क) प्रारम्भिक युनानी उपचार सेवा , (ख) परामर्श सेवा ।
२०. योग, ध्यान तथा शारीरिक व्यायाम केन्द्र	(क) स्वास्थ्य प्रबर्द्धनात्मक योग अभ्यास, (ख) ध्यान , (ग) प्राणायाम , (घ) अन्य व्यायामहरु।
२१. रक्तसञ्चार केन्द्र	(क) Blood collection, (ख) Separation of component, (ग) Safe sorage of blood, (घ) Safe distribution of blood, (ङ) Safe disposal of expired and unused blood.
२२. रेडियो इमेजिङ्ग सेन्टर	
(क) श्रेणी	Pet Scan, CT Scan, MRI, Ultra sound सेवा उपलब्ध भएको ।
(ख) श्रेणी	एक्स रे, अल्ट्रासाउण्ड, CT Scan सेवामध्ये कम्तीमा कुनै एक सेवा सेवा दिने समयभर आकस्मिक उपचार सेवाको व्यवस्थापन हुनुपर्ने र आकस्मिक उपचार सेवाको लागि मापदण्ड तयार गर्नुपर्ने (प्राथमिक अस्पताल MSS सरहको)
२३. Hospice Center (कम्तीमा २५ शैया)	(क) Nursing care, (ख) Emergency Service, (ग) Pain management,

नेपाल कानून आयोग

	(घ) Symptomatic management, (ङ) Palliative care, (च) Holistic Counselling service, (छ) Consultaive Service, (ज) Spritual service.
२४.टेस्ट ट्युब बेबी (IVF) सेन्टर	(क) स्त्री रोग सेवा, बहिरङ्ग सेवा, (ख) प्रयोगशालाः शुक्रकिट परिक्षण सहित, (ग) USG सेवा , (घ) Operation Theatre, (ङ) Embryology Lab, (च) आकस्मिक सेवाको लागि कम्तीमा कुनै एक प्रारम्भिक बिशेषज्ञ अस्पताल सरहको अस्पतालसँग सम्झौता ।

नेपाल कानून आयोग

अनुसूची -८

(नियम ११, नियम १२ को उपनियम (५) र नियम १३ को उपनियम (३) सँग सम्बन्धित)

स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन मापदण्ड

१. व्यवस्थापन सम्बन्धी,

२. भवन तथा पूर्वाधार सम्बन्धी,

३. वातावरण सम्बन्धी,

४. बहिरङ्ग विभाग, अन्तरङ्ग विभाग, आकस्मिक विभाग, शल्यचिकित्सा विभाग र सघन उपचार कक्ष सम्बन्धी,

५. जनशक्ति व्यवस्थापन सम्बन्धी,

६. विशेषज्ञ तथा विशिष्टकृत सेवा सम्बन्धी,

७. प्रयोगशाला सम्बन्धी,

८. रेडियो ईमेजिङ्गग सेवा सम्बन्धी,

९. सङ्क्रमण रोकथाम तथा नियन्त्रण सम्बन्धी ,

१०. जनस्वास्थ्य सेवा सम्बन्धी (पोषण, खोप, सुरक्षित मातृत्व, बाल स्वास्थ्य, परिवार नियोजन),

११. स्वास्थ्यजन्य तथा अन्य फोहोरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी,

१२. खानेपानी, सरसफाई, विद्युत आपूर्ति, गार्डेन,गाडी पार्किङ्ग तथा मर्मत सम्भार सम्बन्धी ,

१३. अक्सिजन,औजार उपकरण सम्बन्धी,

१४. फार्मेसी सेवा सम्बन्धी,

१५. रक्त सञ्चार सेवा सम्बन्धी,

१६. विपद तथा महामारी व्यवस्थापन सम्बन्धी,

१७. एम्बुलेन्स सेवा सम्बन्धी,

१८. शव परीक्षण तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी,

१९. प्रेषण प्रणाली सम्बन्धी,

नेपाल कानून आयोग

२०. क्यान्टिन तथा पोषण सेवा सम्बन्धी,

२१. सेन्ट्रल सर्भिस डिपार्टमेन्ट सम्बन्धी,

२२. लाउन्ड्री सम्बन्धी,

२३. सामाजिक सेवा ईकाई तथा स्वास्थ्य बीमा व्यवस्थापन सम्बन्धी,

२४. गुनासो व्यवस्थापन सम्बन्धी,

२५. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन सम्बन्धी,

२६. सुरक्षा व्यवस्था सम्बन्धी ।

नेपाल कानून आयोग

अनुसूची -९

(नियम १२ को उपनियम (२) सँग सम्बन्धित)

स्वास्थ्य संस्थालाई ईजाजतपत्र दिने निकाय

(१) मन्त्रालय वा मन्त्रालयले तोकेको निकायबाट ईजाजतपत्र लिनुपर्ने र नवीकरण गराउनु पर्ने स्वास्थ्य संस्थाः

(क) २०० शैया माथिका जनरल अस्पताल,

(ख) विशेषज्ञ अस्पताल,

(ग) विशिष्टिकृत अस्पताल,

(घ) बाल अस्पताल,

(ङ) ५० शैया माथिका आयुर्वेद अस्पताल/ विशेषज्ञ आयुर्वेद अस्पताल,

(च) निजी, गैरसरकारी, सहकारी वा गैर नाफामूलक सामुदायिक शिक्षण कलेजले सञ्चालन गर्ने शिक्षण अस्पताल,

(छ) होमियोप्याथी अस्पताल,

(ज) जेरियाट्रिक केयार सेन्टर,

(झ) "क श्रेणी" को रेडियो इमेजिङ्ग सेन्टर,

(ञ) रक्तसञ्चार केन्द्र,

(ट) "ए" र "बी" बर्गको प्रयोगशाला,

(ठ) टेस्ट टयुब बेबी सेन्टर (IVF),

(ड) डायलासिस केन्द्र (२५ शैयाभन्दा माथि),

(ढ) पुनर्स्थापना केन्द्र (२५ शैयाभन्दा माथि),

(ण) अन्य कुनै पनि तहको सूचीमा नपरेको र स्पष्ट नभएको स्वास्थ्य सेवा ।

नेपाल कानून आयोग

(२) प्रदेश सरकार वा प्रदेश सरकारले तोकेको निकायबाट ईजाजतपत्र लिनुपर्ने र नवीकरण गराउनु पर्ने स्वास्थ्य संस्थाहरुः-

(क) २५ देखि २०० शैया सम्मका जनरल तथा विशेषज्ञ अस्पताल,

(ख) २५ देखि ५० शैया सम्मका आयुर्वेद अस्पताल,

(ग) डेन्टल क्लिनिक, विशेषज्ञ क्लिनिक, पोलिक्लिनिक,

(घ) आँखा उपचार केन्द्र,

(ङ) "सी" बर्गको प्रयोगशाला,

(च) "ख" श्रेणीको रेडियो इमेजिङ्ग सेन्टर,

(छ) डायलासिस केन्द्र (२५ शैया सम्म),

(ज) पुनर्स्थापना केन्द्र (२५ शैया सम्म),

(झ) हस्पिस सेन्टर (Hospice Center) ।

(३) स्थानीय तह वा स्थानीय तहले तोकेको सो तहको निकायले इजाजतपत्र दिने र नवीकरण गर्ने स्वास्थ्य संस्थाहरुः-

(क) स्वास्थ्य क्लिनिक, आयुर्वेद क्लिनिक, सोवारिग्पा (आम्ची) क्लिनिक, होमियोप्याथी क्लिनिक र यस्तै प्रकारका अन्य क्लिनिकहरु,

(ख) फिजियोथेरापी केन्द्र, पुर्नस्थापना केन्द्र (मनोसामाजिक), प्राकृतिक उपचार केन्द्र, अकुपन्चर, अकुप्रेसर केन्द्र, युनानी उपचार केन्द्र, योग ध्यान तथा शारीरिक व्यायाम केन्द्र, परम्परागत सेवा क्लिनिक र यस्तै प्रकारका अन्य क्लिनिक तथा सेवा केन्द्रहरु,

(ग) जेरियाट्रिक परामर्श केन्द्र,

(घ) "डि" र "ई" वर्गको प्रयोगशाला,

(ङ) १५ शैया सम्मको अस्पताल ।

नेपाल कानून आयोग

अनुसूची -१०

(नियम १२ को उपनियम (४) सँग सम्बन्धित)

<u>इजाजतपत्र प्राप्त गर्न दिने निवेदनको ढाँचा</u>

१. संस्थाको नामः

२. सेवाको किसिमः

(क) जनरल सेवा (ख) विशेषज्ञ सेवा (ग) विशिष्टकृत सेवा (घ) अन्य

३. संस्थाको ठेगाना (पत्राचार गर्ने ठेगाना):

प्रदेशः- जिल्लाः-

गाउँपालिका/नगरपालिका/उप-महानगरपालिका/महानगरपालिकाः

वडा नं.:- टोलः- टेलिफोन नं.:-

४. संस्था खोल्ने व्यक्तिहरू (५% भन्दा बढी शेयर होल्डर्स मात्र):

क्र.सं.	नाम	स्थायी ठेगाना	फोन नं.	मोबाइल नं.	इमेल	नागरिकता नं.

५. संस्थाको वित्तीय स्रोतः

(क) निजी (ख) शेयर/कर्जा (ग) गैर-सरकारी

(घ) अन्य (खुलाउने):

वित्तीय संस्थाबाट कर्जा लिई सञ्चालन गर्ने भए सो संस्थाको नामः

नेपाल कानून आयोग

६. वित्तीय लगानीः लागत

(क) भवन तथा जग्गाको लागिः

(ख) औजार उपकरणः

(ग) जनशक्तिः

(घ) अनुमानित आम्दानीः

स्वदेशीः

विदेशीः

७. अचल सम्पत्तिको स्रोतः

८. शैया सङ्ख्याः

९. स्वास्थ्य संस्थाले वर्गीकरण अनुसार प्रदान गर्ने सेवाहरूको विवरण कुन/कुन सेवा प्रदान गर्ने हो ? खुलाउने ।

क.सं.	उपचारात्मक सेवा	निदानात्मक सेवा	प्रतिकारात्मक सेवा	अन्य सेवा

१०. संस्थामा प्रयोग हुने आवश्यक मुख्य उपकरणहरूको विवरण तथा स्रोतः

क.सं.		उपकरणको नाम	वित्तीय स्रोत	कैफियत

नेपाल कानून आयोग

११. संस्थामा सेवा प्रदान गर्ने स्वास्थ्य जनशक्तिको विवरणः

क्र.सं	कर्मचारीको नाम	पद	शैक्षिक योग्यता	सम्बन्धित परिषद्को दर्ता नं.	सरकारी सेवामा कार्यरत छ/छैन	फूलटाइम /पार्टटाइम

१२. <u>निवेदन दिँदा संलग्न गर्नुपर्ने कागजातहरू</u>

(१) कम्पनी दर्ता/संस्था दर्ताको प्रमाणित प्रतिलिपी,

(२) संस्था/कम्पनीको विधान/प्रबन्ध पत्र, नियमावलीको प्रतिलिपी,

(३) स्थायी लेखा दर्ता प्रमाण पत्रको प्रतिलिपी,

(४) स्थापना गर्न लागिएको ठाउँमा अस्पताल आवश्यक छ भन्ने स्थानीय तह र प्रदेशको सम्बन्धित निकायको सिफारिस पत्र,

(५) संस्थापक सदस्यहरुको नागरिकता प्रमाणपत्रको प्रतिलिपी,

नेपाल कानून आयोग

(६) प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (IEE) वा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) स्वीकृति पत्रको प्रतिलिपी,

(७) स्वास्थ्य संस्थाको विस्तृत सर्वेक्षण सहितको प्रस्ताव,

(८) स्वास्थ्य संस्थाले लिने सेवा शुल्क विवरण,

(९) भवनको स्वीकृत नक्सा,

(१०) कर चुक्ता प्रमाण पत्र (लागू हुने अवस्थामा मात्रै) ।

निवेदक

नामः

पदः

दस्तखतः

मितिः

नेपाल कानून आयोग

अनुसूची–११

(नियम १२ को उपनियम (५) सँग सम्बन्धित)

इजाजतपत्रको ढाँचा

....

....

सञ्चालन इजाजतपत्र

इजाजत पत्र नं.

श्री ....

....

स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन गर्न इजाजतको लागि मिति ....मा प्राप्त भएको निवेदन उपर कारबाही हुँदा त्यस .... संस्थालाई सेवा सञ्चालन गर्न दिने गरी मिति ....मा निर्णय भएकोले जनस्वास्थ्य सेवा ऐन, २०७५, जनस्वास्थ्य सेवा नियमावली, २०७७ तथा देहायका शर्तहरुको अधीनमा रही म.न.पा./उ.म.न.पा./नपा/गा.पा. .... वडा नं. ....मा.......शैया क्षमताको .... (अस्पताल/स्वास्थ्य संस्था) सञ्चालन गर्न जनस्वास्थ्य सेवा नियमावली, २०७७ को नियम १२ को उपनियम (५) बमोजिम यो इजाजतपत्र दिईएको छ ।

१. स्वास्थ्य संस्था तथा त्यस्तो संस्थाले प्रदान गर्नुपर्ने सेवाः

२. इजाजतपत्र कायम रहने अवधिः

इजाजतपत्र दिने अधिकारीको,—

दस्तखतः

नामः

दर्जाः

मितिः

(इजाजतपत्रको पछाडिको पृष्ठमा लेखिने)

इजाजतपत्र प्राप्त स्वास्थ्य संस्थाले पालना गर्नुपर्ने शर्तहरुः

(क) स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन गर्दा तोकिएको न्यूनतम मापदण्ड पालना सम्बन्धमा स्वमूल्याङ्कन गरी गुणस्तर सुधार गर्दै जानुपर्ने ।

(ख) नेपाल सरकारबाट स्वीकृत गरिएको सरकारी कार्यक्रम लागू गर्नु पर्ने ।

(ग) प्रदेश सरकार अन्तर्गत सञ्चालन हुने भए प्रदेश सरकार र स्थानीय तह अन्तर्गत सञ्चालन हुने भए सम्बन्धित प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहले जारी गरेका नीति तथा कार्यक्रम लागू गर्ने।

(घ) मन्त्रालयले समय समयमा तोकेको अन्य शर्तहरु पालना गर्नुपर्ने।

<u>इजाजतपत्रको नवीकरण</u>

<u>नवीकरण गर्ने निकाय</u>

स्वास्थ्य संस्थाको नाम र ठेगाना	नवीकरण मिति	बहाल रहने मिति	नवीकरण गर्ने अधिकारीको नाम र पद	दस्तखत	कार्यालयको छाप

नेपाल कानून आयोग

अनुसूची–१२

(नियम १३ को उपनियम (२) सँग सम्बन्धित)

नवीकरणको लागि दिइने निवेदनको ढाँचा

श्री ....कार्यालय

....

विषयः इजाजतपत्र नविकरण सम्बन्धमा।

त्यस कार्यालय/निकायबाट मिति.......................मा प्रदान गरिएको इजाजतपत्रको अवधि मिति .... मा समाप्त हुने भएकोले इजाजतपत्र नवीकरण गराउनको लागि जनस्वास्थ्य सेवा नियमावली, २०७७ को नियम १३ को उपनियम (२) बमोजिम यो निवेदन पेश गरेको छु ।

संलग्न विवरण कागजातः

(१) संस्थाको इजाजतपत्र र पछिल्लो आर्थिक वर्षको कर चुक्ताको प्रमाण पत्र,

(२) नियम १५ बमोजिमको स्वमूल्याङ्कन प्रतिवेदन नियमित रुपमा पेश गरेको प्रमाण,

(३) स्वास्थ्य संस्था तथा सेवा सञ्चालन सम्बन्धी मापदण्ड कायम गरेको पुष्टयाँई सहितको स्वघोषणा,

(४) नियम १९ बमोजिमको आकस्मिक स्वास्थ्य उपचार कोषमा रकम जम्मा गरेको प्रमाण।

स्वास्थ्य संस्थाको छाप

स्वास्थ्य संस्थाको तर्फबाट निवेदन दिने व्यक्तिको,–

दस्तखतः

नाम, थरः

पदः

मितिः

नेपाल कानून आयोग